

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 15 ΜΑΪΟΥ 1969 | ΑΡΙΘ. 10

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α'

3. Βιογραφικά. Δυστυχῶς πολὺ ὀλίγα γνωρίζομεν ἐκ τῶν πηγῶν περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς περαιτέρω δράσεως τοῦ Κλήμεντος Ῥώμης. Τινὲς συνεπέραναν ὅτι ὁ Κλήμης ἦτο ἐξ Ἰουδαίων χριστιανός, ἐπειδὴ ἐν τῇ Ἐπιστολῇ του πρὸς Κορινθίους κάμνει μεγάλην χρῆσιν χωρίων ἐκ τῆς Π.Δ. Ἄλλ' αὕτη ἦτο ἡ μόνη ἀνεγνωρισμένη «Γραφή», ἣτις ἀπετέλει τότε τὸν ἱερὸν «Κανόνα». Ἄρα ἡ λιπαρὰ χρῆσις χωρίων ἐκ τοῦ «Κανόνος» τῆς Ἁγίας Γραφῆς οὐδὲν τεκμήριον ἀσφαλὲς παρέχει στηρίξεως τῆς ἀνωτέρω ὑποθέσεως. Ἄλλοι τινὲς εἴκασαν ἐκ τῆς συμπτωματικῆς ὁμωσυμίας, ὅτι ὁ ἡμέτερος Κλήμης εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἀπελευθερωτὴν ἢ τὸν υἱὸν ἐνὸς ἀπελευθερωθέντος ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου Ἐπάρχου, οὗ τὸ πληρὲς ὄνομα εἶναι Τίτος Φλάβιος Κλήμης καὶ ὅστις τὸ 95 μ.Χ. ἐμαρτύρησεν, ὡς χριστιανός. Τὴν γνώμην ταύτην οἱ ὑποστηρίζοντες ζητοῦν νὰ στηρίξωσιν καὶ ἐπὶ τοῦ ὕφους τῆς Ἐπιστολῆς, ὅπερ πράγματι ἐγγίζει ἐνιαχοῦ τὸ ὕφος καὶ τὸν τρόπον ἐκφράσεως τῶν ἐπιστήμων αὐτοκρατορικῶν ἐγγράφων. Ἐκ τούτου δὲ καὶ εἴκασαν ὅτι ὁ ἡμέτερος Κλήμης ὑπῆρξε συγγενὴς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου καὶ ὅτι λίαν ἐνωρὶς ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη ἐν αὐτῷ τῷ παλατίῳ. Πέραν τῶν εἰκασιῶν, οὐδὲν τὸ βέβαιον καὶ ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον. Τὸ τεκμήριον τῆς *a silentio* τῆς ὕστερον γραμματείας, ἣτις οὐδὲν τὸ σχετικὸν ἀναφέρει, ἐνισχύει ἀρνητικῶς τὴν θέσιν τῶν ἀπορριπτῶν τὴν γνώμην περὶ δεσμοῦ τοῦ ἡμετέρου Κλήμεντος μετὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Παλατίου τῆς Ῥώμης. Κατὰ τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τοῦ Εἰρηναίου, ἣν ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, ὁ Κλήμης ὑπῆρ-

ξε μαθητής τῶν ἀποστόλων, ἦτοι τοῦ τε Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου: «Κλήμης, ὁ καὶ ἑωρακῶς τοὺς μακαρίους ἀποστόλους, καὶ συμβεβληκῶς αὐτοῖς, καὶ ἔτι ἔναυλον τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων καὶ τὴν παράδοσιν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων, οὐ μόνος ἔτι γὰρ πολλοὶ ὑπελείποντο τότε ὑπὸ τῶν ἀποστόλων δεδιδραγμένοι» (Εὐσ., ἐνθ' ἄν.). Ὑπῆρξεν ἐπομένως «ἀποστολικὸς ἀνὴρ», ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ τῆς λέξεως καὶ τοῦ ὄρου. Ὁ Ὀριγένης³¹ καὶ ὁ Εὐσέβιος³² ταυτίζουσι τὸν ἡμέτερον Κλήμεντα μετὰ τοῦ συνεργάτου τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τοῦ μνημονευομένου ἐν Φιλ. 4,3. Κατὰ τὸν Εἰρηναῖον, ὡς εἶδομεν, ὁ Κλήμης ἐγένετο τρίτος ἐπίσκοπος Ῥώμης: Λίνος, Ἀνέγκλητος, Κλήμης. Ἔτεροι μαρτυρίαί, ὀλιγώτερον ἀξιόπιστοι, ἐμφανίζουσι τὸν Κλήμεντα ἄμεσον διάδοχον τοῦ Πέτρου ἢ τοῦ Λίνου. Ὁ Τερτυλλιανὸς ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Κλήμης ἦτο ὁ πρῶτος ὑπὸ τοῦ Πέτρου χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος Ῥώμης³³. Προσπάθειαι διαφόρων ἐξομαλύνσεως τῶν διαφορῶν οὐδὲν τὸ ὀριστικὸν ἀπέδωκαν³⁴. Ὁ ἱστορικὸς Εὐσέβιος, ὅστις ἀριθμεῖ τὸν Κλήμεντα ὡς τρίτον ἐπίσκοπον Ῥώμης, θεωρεῖ τοῦτον ἐπισκοπεύσαντα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης ἐπὶ ἐννέα ἔτη, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 12 ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Δομιτιανοῦ (81-96) μέχρι τοῦ τρίτου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ (98-117) καὶ ἐπομένως ἐπεσκόπευσεν ἀπὸ τοῦ 92-101 μ.Χ.³⁵ Οὐδεμίαν δὲ ἀξιόπιστον μαρτυρίαν ἔχομεν καὶ περὶ τοῦ τέλους τοῦ Κλήμεντος. Αἱ ἀρχαιότεραι πηγαὶ οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ Κλήμεντος. Ἐν ἑλληνιστὶ διασωθὲν «μαρτυρολόγιον» τοῦ Κλήμεντος ἀνήκει εἰς τὸν Δ' αἰ. Τὰ οὕτω καλούμενα «Ψευδοκλημέντια», ἦτοι 20 Ὀμιλία καὶ 10 βιβλία Ἀναγνωρισμῶν, ἅτινα ἀφηγοῦνται μυθικῆς κατασκευῆς διηγήσεις περὶ ταξιδίων τοῦ Κλήμεντος, ἀναγνωρίσεως τῶν γονέων αὐτοῦ μετὰ πολλὰς περιπετείας, κατηχήσεως τοῦ Κλήμεντος καὶ βαπτίσεως αὐτοῦ κλπ., οὐδὲν τὸ ἱστορικῶς ἀξιόπιστον ἐμπεριέχουν³. Ἐκ τῶν λεχθέντων συνάγομεν, ὅτι γνησίαν

31. Σχόλ. εἰς Εὐαγγ. Ἰωάννην VI, 54.

32. Ἐκκλ. Ἰστ. III, 4,9. 15.

33. De praescr. haer. 32.

34. Πρβλ. Ἐπιφαν., Πανάριον 27, 6, 2-7. Ῥουφίνου, Πρόλογον εἰς Ἀναγνωρισμούς, ἐν PG 1, 1207.

35. Εὐσ., Ἐκκλ. Ἰστ. III, 15,34.

36. Πρβλ. B. Altaner, Patrologie σ. 79/84. B. Rehm, Clements Romanus II (Ps - Clementinen), ἀρθρον ἐν: Reallex. f. Antike u. Christentum III (1955) 197-206.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἐκ τοῦ ὑστερήματος.

Ἡ προθυμία μὲ τὴν ὁποίαν οἱ πιστοὶ τῆς Ἐκκλησίας μας, ἄλλοι ἀπὸ τὸ περίσσευμά των καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὸ ὑστερήματά των, προσφέρουν διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Ναοῦ τοῦ Σωτῆρος πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ τάματος τοῦ Ἔθνους, εἶναι λίαν συγκινητικὴ. Μία δὲ ἐκ τῶν πλέον συγκινητικῶν περιπτώσεων εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ μικρὰ μὲν, ἀλλὰ τόσον γενναϊόδωρος προσφορὰ τῆς ἐριτίμου κυρίας Δεσποίνης Λινάρδου, ἡ πρὸς τὴν ὁποίαν εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου δημοσιεύεται εἰς ἄλλην σελίδα τοῦ παρόντος τεύχους.

Ἀπὸ χριστιανικῆς ἀπόψεως, ἡ ἀξία μιᾶς προσφορᾶς δὲν ἔγκειται εἰς τὸ ὕψος τῆς, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν μὲ τὴν ὁποίαν δίδεται, εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον κινεῖ τὴν χεῖρα τοῦ δωρητοῦ. Καὶ ἡ ἐλαχίστη προσφορὰ, ὅταν δίδεται μὲ ὄλην τὴν

εἰκόνα τῆς προσωπικότητος τοῦ Κ λ ή μ ε ν τ ο ς δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν μόνον ἐκ τῆς μετ' ἐπιστασίας μελέτης τῆς ἐπ' ὀνόματί του φερομένης Ἐπιστολῆς πρὸς Κορινθίους, ἥτις καὶ τὸν πνευματικὸν ποιμένα προβάλλει μὲ ὅλα τὰ πράγματι γνησίως ἀποστολικά του χαρίσματα, τὸν συνετὸν ἐπίσκοπον, τὸν γνωρίζοντα καλῶς τὴν Ἀγ. Γραφήν, ἥτοι τὴν Π.Δ. κυρίως, τὸν ἄριστα γνωρίζοντα τὴν γλωσσάν τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ἴδιον ὕφος, πράγματι ἀποστολικόν, καλῶς χρησιμοποιοῦντα καὶ δυνάμενον λίαν ἐπιτυχῶς νὰ χρησιμοποιῆ καὶ τὰς πηγὰς, ἐξ ὧν ἀντλεῖ ὅ,τι χρήσιμον διὰ τοὺς σκοποὺς του καὶ δεξιότηχως χρησιμοποιοῦντα τὴν ἐκάστοτε συμβολικὴν παράστασιν τῶν ἠθικῶν διδαχῶν καὶ ἐντολῶν, τὴν ὄλην δὲ θεματογραφίαν του εὐκαίρως-ἀκαίρως συναρμολόζοντα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ τελικοῦ σκοποῦ του, ὡς καὶ πράγματι ἐγένετο. Πρόκειται λοιπὸν περὶ σπανίας ἐκκλησιαστικῆς μορφῆς, ἐμπορουμένης ὑπὸ γνησίου ἀποστολικοῦ πνεύματος. Ὁ Κ λ ή μ η ς φέρει πρῶτος τὴν τιμὴν τοῦ ἀνεγνωρισμένου «ἀποστολικοῦ Πατρός», ὑποδειγματικοῦ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἑσαεῖ.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

καρδίαν καὶ ἀπὸ ἀγάπην, ἔχει ἀνεκτίμητον ἀξίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποιος «ίλαρὸν δότην ἀγαπᾷ» (Β' Κορ. 9,7).

Ἡ Ἡμέρα τῆς Μητέρας.

Ἡ ὠραιότερα καὶ συμπαθεστέρα ἐκ τῶν διεθνῶς καθιερωμένων ἑορτῶν εἶναι ἀσφαλῶς ἡ Ἡμέρα τῆς Μητέρας, ἡ ὁποία ἑορτάσθη ἐφέτος εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον τὴν 11 Μαΐου. Κατὰ τὰς σχετικὰς ἑορταστικὰς ἐκδηλώσεις ὑπεγραμμίσθη ἡ ἀποστολὴ τῆς Μητέρας καὶ τὸ χρέος μας, ὅπως τρέφωμεν πρὸς αὐτὴν αἰσθήματα ἀπεριορίστου ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ.

Ὅχι μόνον κατὰ τὴν Ἡμέραν τῆς Μητέρας, ἀλλὰ καθ' ἐκάστην, ἀνὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν πρέπει νὰ ἐκδηλώνωμεν ἔργα καὶ λόγῳ τὴν εὐγνωμοσύνην μας πρὸς τὸν ἄγγελον φύλακα τὴν Μητέρα μας. Ἡ πρὸς αὐτὴν ἀγάπη μας καὶ ἐκτίμησις εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα ἐλαχίστη ἀνταπόδοσις διὰ τὰς συνεχεῖς φροντίδας, τοὺς κόπους, τὰς θυσίας, τὴν τρυφερότητα, τὴν ὑπομονήν, τὰς ἀγρυπνίας, τὴν ἀγωνίαν, τὰ δάκρυα καὶ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν θερμὰς προσευχὰς τῆς.

Ἡ σημερινὴ κοινωνία ἔχει ἀνάγκην εὐσεβῶν καὶ ἐναρέτων Μητέρων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀνατρέφουν τὰ τέκνα τῶν μετ' ἐπιμελείας καὶ αἱ ὁποῖαι μὲ τὸ ψυχικόν τῶν μεγαλειῶν θὰ ἐπιδρῶν εὐεργετικῶς εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς προσωπικότητός των. Ἡ τύχη τοῦ κόσμου ἐξαρτᾶται ἐν πολλοῖς ἀπὸ τὰς Μητέρας. Αἱ εὐσεβεῖς καὶ ἐνάρετοι Μητέρες εἶναι δημιουργικὰ στοιχεῖα καὶ θετικοὶ παράγοντες, συντελοῦντες τὰ μέγιστα εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνὸς καλυτέρου κόσμου.

Παγκόσμιος Ἡμέρα Ὑγείας.

Ὁ πρόσφατος ἑορτασμὸς τῆς Παγκοσμίου Ἡμέρας Ὑγείας παρέχει ἀφορμὴν νὰ ὑπομνησθῇ ἀπὸ τῆς στήλης ταύτης ὁ ρόλος, τὸν ὁποῖον δύναται καὶ πρέπει νὰ διαδραματίσῃ ὁ ἐφημέριος τῆς ὑπαίθρου εἰς τὸν τομέα τῆς προφυλάξεως τῆς υγείας τοῦ λαοῦ μας.

Βεβαίως, ὁ ἐφημέριος δὲν εἶναι ἰατρός, ἀλλ' ἐν τῇ ιδιότητι του ὡς πνευματικοῦ πατρὸς καὶ διδασκάλου τοῦ ποιμνίου του, ὀφείλει νὰ ἔχῃ στοιχειώδεις ἰατρικὰς γνώσεις καὶ εἰς καταλλήλους εὐκαιρίας νὰ διαφωτίξῃ τοὺς πιστοὺς, διδάσκων εἰς αὐτοὺς τοὺς βασικοὺς κανόνας ὑγιεινῆς, τὴν ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τῶν νόσων, τὴν σημασίαν τῶν προληπτικῶν μέτρων καὶ τὸ χρέος των νὰ ζητοῦν ἐγκαίρως τὴν βοήθειαν τοῦ ἰατροῦ.

Τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ ἐφημερίου εἶναι πολὺτιμον καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἐξυψώσῃ τὸ κῦρὸς του μεταξὺ τῶν πιστῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ τὸν διευκολύνῃ, ὅπως ἐπιτελέσῃ ἐπιτυχέστερον καὶ ἀποδοτικότερον καὶ τὴν καθαρῶς πνευματικὴν του ἀποστολήν.

Η ΛΕΓΟΜΕΝΗ

«ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ»

Μία τῶν σωζομένων παλαιῶν λειτουργιῶν εἶναι ἡ λεγομένη «Λειτουργία τοῦ ἁγίου Πέτρου». Αὕτη ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Νοτίου Ἰταλίας καὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ.

Ἡ Λειτουργία αὕτη ἀσφαλῶς δὲν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀπ. Πέτρου, ἀλλ' εἶναι πολὺ μεταγενεστέρα. Ἡ ἐν αὐτῇ χρῆσις τοῦ τρισαγίου ὕμνου, τοῦ Χερουβικοῦ, τῶν ἐπιθέτων πάπα, πατριάρχου, τὰ μνημόσυνα τῶν ἐπισκόπων, ἀμφότεραι αἱ εἴσοδοι καὶ ἡ καλλιλογία ἢ ἐνιαχοῦ αὐτῆς ἀπαντῶσα, καταπείθουν πάντα, ὅτι ὁ χρόνος τοῦ καταρτισμοῦ αὐτῆς ἀνάγεται εἰς τὴν περὶ τὸν θ' αἰῶνα χρονικὴν περιόδον.

Φαίνεται, ὅτι ἡ Λειτουργία αὕτη κατάγεται ἐκ τῶν ἐλληνικῶν μοναστηρίων καὶ κοινοτήτων τῆς κάτω Ἰταλίας, δημιουργηθεῖσα ὡς ἀπόπειρα συγχωνεύσεως τοῦ βυζαντινοῦ μετὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ λειτουργικοῦ τύπου.

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ Λειτουργία αὕτη δίδει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι εἶναι αὐτὴ ἡ βυζαντινὴ λειτουργία. Προηγεῖται αὐτῆς ἡ Πρόθεσις: «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἢ χθῆ... τίς διηγῆσεται; τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου (Πνεύματος)». Ἡ εὐχὴ τῆς Προθέσεως ἄρχεται: «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ προθεῖς ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς...». Ἀκολουθεῖ εὐχὴ τοῦ θυμιάματος «Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος...».

Ἡ Λειτουργία ἄρχεται διὰ τοῦ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς κ.λ.π.». Ἐπάγονται αἱ διακονικαὶ διηγῆσεις, τὸ «Ὁ Μονογενῆς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ...», ἡ Μικρὰ Εἴσοδος καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ βυζαντινῇ λειτουργίᾳ τοῦ θ' αἰῶνος ὑπάρχοντα στοιχεῖα, ἅτινα μαρτυροῦνται ὑπὸ τοῦ βαρβερικοῦ κώδικος (η'-θ' αἰῶν).

Μετὰ τὸ «Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας ἡμῶν» ἡ βυζαντινὴ ἀναφορὰ ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ κανόνος (Canon). Τοιοῦτοτρόπως μετὰ τὸν Εἰσαγωγικὸν διάλογον ἀκολουθεῖ ἐλληνιστὶ ὁ Πρόλογος (Praefatio ἢ Praefatio actionis), τὸ Sanctus καὶ τὸ Benedictus.

Ἐπονται αἱ προσευχαὶ τοῦ κανόνος πρὸ τοῦ Καθαγιασμοῦ: α') «Σὲ τοῖνον» (Te igitur)· β') «Μνημόσυνον ζών-

των» (Memento vivorum)· γ') «Κοινωνοῦντες» (Communicantes)· δ') «Ταύτην τοίνυν» (Hanc igitur)· ε') «Ἦν προσφορὰν» (Hanc oblationem).

Μετὰ ταῦτα ἔρχεται ὁ κανὼν κατὰ τὸν καθαγιασμὸν τῶν δώρων, ὅστις περιλαμβάνει, κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν πρότυπον, τοὺς λόγους τῆς συστάσεως καὶ τὰς συνοδευούσας λειτουργικὰς πράξεις (consecratio καὶ elematio major).

Ἐν συνεχείᾳ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος Λειτουργία περιέχει τὸν μετὰ τὸν καθαγιασμὸν τῶν δώρων κανόνα, ὅστις περιλαμβάνει α') τὸ «Ὅθεν καὶ μνημονεύοντες» (Unde et memores), β') τὸ «ὐπὲρ ᾧ» (Supra quae), γ') τὸ «ἐκετεύοντές Σε δεόμεθα» (Supplices te rogamus), δ') τὸ «ἡμῖν οὖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς» (Nobis quoque peccatoribus), ε') τὰς τελικὰς δοξολογίας, «Πάντα ταῦτα» (haec omnia) καὶ «πᾶσα τιμὴ» (omnis honor).

Ἀκολούθως ἔρχεται τὸ τμήμα τῆς Θ. Κοινωνίας μετὰ τὸ «Πάτερ ἡμῶν» (Pater noster) καὶ τὴν διεύρυνσιν τοῦ τελευταίου αἰτήματος (Empolisimus), μετὰ τὸ «Ἡ εἰρήνη τοῦ Κυρίου...» (Pax Domini), μετὰ τὸ «Ἄμνος Θεοῦ» (Agnus Dei), μετὰ τὰς προσευχὰς διὰ τὴν Θ. Κοινωνίαν κ.λπ.

Εἰς τὸ τέλος ἡ Λειτουργία τοῦ ἁγ. Πέτρου ἐγκαταλείπει τὸν ρωμαϊκὸν τύπον καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸν βυζαντινόν, ἔχουσα οὐχὶ τὸ «Ite, missa est», ἀλλὰ τὸ «Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν» καὶ ὀπισθάμβωνον εὐχὴν καὶ εὐχὴν ἀπολύσεως, ποικίλλουσαν εἰς τὰ διάφορα χειρόγραφα.

Τὸ ὅτι τὸν θ' αἰῶνα οἱ Ἕλληνες τῆς Ἰταλίας, ζῶντες ἐν ρωμαϊκῷ περιβάλλοντι, ἐχρησιμοποίησαν ἐν τισὶ κύκλοις τὴν Λειτουργίαν τοῦ ἁγ. Πέτρου, τοῦτο οὐδὲν ἀντέβαινεν εἰς τὴν ἑλληνορθόδοξον λειτουργικὴν παράδοσιν, ἥτις μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παρουσίαζε κατὰ τόπους καὶ χρόνους μεγάλην ἐλευθερίαν ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς α' ἢ β' μορφῆς τῆς εὐχαριστιακῆς λειτουργίας (Ἰδὲ σχετικῶς: Εὐαγγ. Θεοδώρου, Λειτουργικοὶ τύποι, «Θρ. καὶ ἡθ. Ἐγκυκλοπ.» 8 τόμ., σ. 199-210).

Παρὰ ταῦτα τὸ γεγονός, ὅτι ἡ πανορθόδοξος συνειδήσις ἠρνήθη τὴν Λειτουργίαν ταύτην, ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ «Λειτουργία τοῦ ἁγ. Πέτρου» δὲν εἶναι ὀργανικὴ συνένωσις τῶν ἐκλεκτῶν στοιχείων τοῦ βυζαντινοῦ καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ τύπου, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἀνεπιτυχῆ βεβιασμένην ἀπόπειραν μεταμοσχεύσεως τῆς καρδίας τῆς ρωμαϊκῆς λειτουργίας (Canon) εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατὶ ἡ μεταμοσχευ-

Ἰωάννου τῆς Κρονστάδης

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΛΑΤΡΕΙΑ

Π Ε Ρ Ι Τ Ο Υ Ν Α Ο Υ

Ὁ Ναός εἶναι ἀπεικόνισμα τῆς σκηνῆς ἐκείνης τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, ποῦ εἶδε σέ ὄραμα ὁ Ἰωάννης ὁ θεολόγος καί γιά τήν ὁποία τοῦ μίλησε ἡ μεγάλη φωνή ἀπό τόν οὐρανό, ποῦ ἔλεγε: «Ἴδου ἡ σκηνή τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καί σκηνώσεται μετ' αὐτῶν· καί αὐτοὶ λαός αὐτοῦ ἔσονται καί αὐτός ὁ Θεός μετ' αὐτῶν ἔσται Θεός αὐτῶν» (Ἀποκ. 21,3).

Ὅταν μπαίνετε στήν Ἐκκλησία, ὥρα λατρείας ἢ μή, εἶναι σάν νά μπαίνετε σέ ἓνα ἰδιαίτερο κόσμο, ποῦ δέν εἶναι ὁμοίος μέ τόν ὄρατό. Βλέπετε τίς ἅγιες εἰκόνες τῶν προσώπων, ποῦ ἔζησαν ἄλλοτε στή γῆ καί ἐδοξάσθησαν μέ τήν ἀξιοθαύμαστη, ἅγια, προσεκτική, θαυματουργό ζωή τους, μέ τὰ ἔργα τῆς καταπληκτικῆς ἀγάπης τους πρὸς τὸ Θεὸ καί τοὺς ἀνθρώπους, μέ τὰ κατορθώματα τῆς προσευχῆς, τῆς ἐγκρατείας, τῆς ἀγιότητος, τοῦ μαρτυρίου, τῆς ὑπομονῆς, τῆς ἐλεημοσύνης. Κυρίως βλέπετε νά κυριαρχῆ ἡ εἰκόνα τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ,—ποῦ μέ τῆ δόξα του εἶναι «πλήρη πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς»,—ποῦ εἶναι τὸ θαῦμα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ποῦ φθείρεται στήν ἁμαρτία. Βλέπετε τὴν εἰκόνα τῆς παναμώμου μητρός του, τῆς Παρθένου, ποῦ εἶναι τὸ θαῦμα τῆς ἀγνότητος, τῆς φιλανθρωπίας, τῆς εὐσπλαγχνίας, τῆς ταπεινώσεως, τῆς πραότητος, τῆς ὑπομονῆς, τῆς ἀφοσιώσεως στὸ Θεό. Βλέπετε τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ποῦ εἶναι οἱ πύρινες ἀρχεὲς τοῦ οὐρανοῦ, ποῦ ἀ-

---

θεῖσα καρδία τάχιστα ὡς «ξένον σῶμα» ἀπεβλήθη ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας.

Αἱ ἀπόπειραι τῶν Λατίνων πρὸς εἰσαγωγὴν τῆς Λειτουργίας ταύτης εἰς τοὺς ὀρθοδόξους Σλάβους τελικῶς ἀπέτυχον.

Ὅθεν ἡ «Λειτουργία τοῦ ἁγ. Πέτρου» δέν εἶναι δυνατὸν νά χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον οἰκουμενικῆς λειτουργίας, ἐφ' ὅσον εἰς τὸ οὐσιωδέστερον τμῆμα αὐτῆς ἠγνόησε τὴν βυζαντινὴν παράδοσιν.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Γενικὸς Διευθυντῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

κτινοβολοῦν οὐράνια ὁμορφιά, ἀγνότητα, ἀνδρείαν καὶ δύναμη ἀνίκητη, πραότητα καὶ ἀγάπη. Βλέπετε τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων, ποὺ εὐαρέστησαν στὸ Θεό, ἀποστόλων, προφητῶν, ἱεραρχῶν, μαρτύρων, ὁσίων ἁγίους κάθε γένους, κάθε τάξεως καὶ καταστάσεως, καὶ τῶν δύο φύλων, ποὺ ἄφησαν τὸν κόσμον ἔκθαμβο τότε, ἀλλὰ καὶ μέχρι σήμερα μᾶς κάνουν νὰ ἐκπληττώμεθα μὲ τὴν σταθερότητα τῆς πίστεώς τους, τὴν ἀνιδιοτέλειαν, τὴν ἐγκράτεια, τὴν ἀγιότητα, τὴν ὑπομονή, τὴν πραότητα, τὴν ἀκακία, μὲ τὴν ἀδιάπτωτη, θερμὴ ἀγάπη τους πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ δὲν ἐξασθενεῖ ποτέ, ποὺ νέκρωσαν τὰ πάθη τους, ποὺ νίκησαν καὶ τὴν ἴδια τὴ φύση καὶ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ποὺ ἔφθασαν ὅλες τὶς ἀρετές, καὶ πῆραν τὸ στεφάνι τῆς νίκης, τὸν στέφανο τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἀθλοθέτου Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πάνω ἀπ' ὅλα ὅμως στὸ Ναὸ βλέπετε τὸ Θρόνο τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπάνω σ' αὐτὸν τὸ βιβλίον τῆς Διαθήκης τοῦ Θεοῦ, τῆς αἰώνιας Διαθήκης, ποὺ μᾶς ζητεῖ ἀγάπη, ἀγιωσύνη καὶ κάθε ἀρετή. Κυττάζετε πρὸς τὸν Θρόνον καὶ πίσω ἀπὸ τὸν θρόνον βλέπετε τὸ ὄργανο καὶ σημεῖο τῆς σωτηρίας μας, σὰν σημεῖο τῆς ἄμετρης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν κόσμον, σημεῖο τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀθανασίας, τὸ Σταυρὸ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, πάνω στὸν ὁποῖον πραγματοποίησε τὴν ἀπλλαγὴ μας ἀπὸ τὴν αἰώνια ὀργὴ καὶ τιμωρία τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἀναπόφευκτα θὰ μᾶς εὑρίσκει, χωρὶς τὴ σταυρικὴ θυσία.... Ἄλλὰ εὐρισκόμενοι στὸ Ναὸ σὲ ὥρα λατρείας, τί ἀκοῦτε πιὸ συχνά; Γιὰ νὰ μὴ ἐπεκτεινώμεθα: πιὸ συχνὰ ἐπαναλαμβάνεται ἡ δοξολογία τῆς ἀμέτρου Του φιλανθρωπίας, τῆς ἀγαθότητός Του, τῆς εὐσπλαχνίας καὶ τῶν οἰκτιρμῶν Του, τοῦ αἰωνίου Κράτους Του, τῆς ἀδιάδοξης καὶ ἀσάλευτης βασιλείας του, τῆς αἰωνίου δυνάμεως καὶ δόξης Του. Συχνὰ ἀκοῦτε τὶς λέξεις: ἀνάστασις, ἀθανασία, αἰώνιος ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἄκοῦτε λέξεις γιὰ τὴν ἐνανθρώπηση καὶ τὴν ἐπὶ γῆς ζωὴ τοῦ αἰωνίου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀπεριόριστη πατρικὴ ἀγάπη Του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἄκοῦτε τὴν διδασκαλία Του, τὴ ζωὴ Του, τὰ θαύματά Του, τὶς ἐντολές Του, ποὺ δίνουν ζωὴ αἰώνιο καὶ δόξα σὲ ὅποιον τὶς τηρήσῃ. Στὶς ἐνέργειες καὶ τὰ λόγια τοῦ ἱερουργοῦντος βλέπετε τὸ θαυμάσιο θεῖο δεῖπνο Του, κατὰ τὸ ὁποῖον ἴδρυσε τὸ μέγιστο μυστήριον, τὸ σωτηριωδέστατον μυστήριον τῆς κοινωνίας τοῦ Παναγίου Σώματος καὶ Αἵματός Του. Ὅταν βλέπετε τὸν ἱερέα νὰ ἐκτείνῃ σταυροειδῶς τὰ χέρια του, εἶναι σὰν νὰ βλέπετε τὰ πάθη Του ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, τὸν θάνατό Του, τὴν ταφὴ Του, τὴν ἀνάστασιν καὶ ἀνάληψίν Του στοὺς οὐρανοὺς. Ἄκοῦτε τὰ κατορθώματα τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ ἀναριθμήτου

πλήθους τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔδειξαν στὸν εαυτὸ τους ὅλη τὴ σωστικὴ δύναμη τῆς πίστεως στὸ Χριστό, ποὺ τοὺς «ἀλλοίωσε», τοὺς καθάρισε, τοὺς στερέωσε στὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, τοὺς ἀναγέννησε, τοὺς ἀνακαίνισε, τοὺς ἁγίασε, τοὺς ἔκαμε οἰκείους τοῦ Θεοῦ, τοὺς ὠδήγησε στὴν αἰώνια ζωὴ. Στὸν κόσμον βλέπετε ἐπίγεια, φθαρτά, παροδικά, εὐθραυστα, ἁμαρτωλά, ποὺ δὲν σὰς προσφέρουν οὐσιαστικὴ, μόνιμη, αἰώνια ὠφέλεια, αἰώνιο γλυκασμό. Τοῦναντίον στὸ Ναὸ βλέπετε καὶ ἀκούτε, οὐράνια, ἀφθαρτα, αἰώνια, ἅγια· ἐκεῖ ἡ ἀκοή σας δονεῖται συχνότατα ἀπὸ τὸ κήρυγμα περὶ ἐνὸς ἄλλου κόσμου αἰωνίου, περὶ μιᾶς ἄλλης βασιλείας, τῆς βασιλείας τῆς αἰωνίου δικαιοσύνης, ἀγάπης, εἰρήνης, τῆς βασιλείας τῆς αἰωνίας νεότητος, ὁμορφιάς, εὐτυχίας ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ μαζί μὲ τὸν Θεόν. Στὸν κόσμον τίποτε δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ καταπραῦνη τὴν καυτερὴ καὶ βασανιστικὴ δίψα τῶν ψυχῶν σας, γιατί ἐκ φύσεως ἡ ψυχὴ ἀναζητεῖ τὴν συγγενῆ της ἀφθαρτὴ τροφή καὶ τὸ ἀφθαρτο ποτό. Στὴν Ἐκκλησίᾳ κάθε πείνα καὶ δίψα πνευματικὴ ἀνακουφίζεται μὲ τελειότατο τρόπο, γιατί στὴν Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἡ πηγὴ τῆς σωτηρίας· ἐκεῖ εἶναι οἱ καθαρώτατες πηγές τοῦ θεοῦ λόγου, ποὺ ὀδηγεῖ στὴ σωτηρία, καὶ χορταίνει κάθε πόθο τῆς ψυχῆς· ἐκεῖ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ χύνεται μὲ ἀφθονία στὴν ψυχὴ διὰ τῶν ἁγίων μυστηρίων. Στὸν κόσμον ὅλα εἶναι πρόσκαιρα, παροδικά, σὰν τὸν καπνὸ καὶ τὸν ἀχνό. Στὴν Ἐκκλησίᾳ εἶναι τὰ αἰώνια, διὰ τὰ ὁποῖα καὶ ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος. Στὸν κόσμον, ματαιότης καὶ ἁμαρτία. Στὴν Ἐκκλησίᾳ, ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη.

Στὴν Ἐκκλησίᾳ εὐρίσκονται τὰ ἀπεικονίσματα προσώπων, ἀντικειμένων καὶ γεγονότων, ποὺ ἡ Ἐκκλησίᾳ ἐνθυμεῖται, ἐπικαλεῖται καὶ πανηγυρίζει κάθε ἡμέρα, κάθε ἐβδομάδα, κάθε χρόνο, ἢ ἀκόμη καὶ ὀρισμένες ὥρες τῆς κάθε ἡμέρας: Οἱ εἰκόνες τοῦ Κυρίου, τῆς Θεομήτορος, τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ τόπου τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ· ἡ ἀποκαθήλωσις καὶ ἡ ταφή τοῦ πανάχραντος Σώματος τοῦ Κυρίου (ἀντιμήνσιον)· ἡ ἀπεικόνιση τῶν γεγονότων τοῦ «δωδεκαόρτου»· οἱ μορφές τοῦ Προδρόμου, τῶν ἀποστόλων, τῶν ἱεραρχῶν, τῶν μαρτύρων, τῶν ὁσίων καὶ ὄλων τῶν ἁγίων, ποὺ ἐδοξάσθησαν μὲ τίς θεοπρεπεῖς ἀρετές τους, ἐστόλισαν καὶ ἐστήριξαν τὴν Ἐκκλησίᾳ μὲ τίς συγγραφές τους καὶ τὴ ζωὴ τους, μᾶς ἄφησαν ἓνα ὑπέροχο «κανόνα πίστεως», ἐλπιδος καὶ ἀγάπης χριστιανικῆς, καὶ ἐν γένει, ἀνεδείχθησαν μέγιστοι εὐεργεταί τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ φλόγα τῶν ἀναμμένων κηρίων καὶ λαμπάδων, καθὼς καὶ τὸ θυμιατὸ μὲ τὰ ἀναμμένα κάρβουνα καὶ τὸ εὐῶδες θυμίαμα εἶναι

γιὰ μᾶς τύπος τοῦ πνευματικοῦ πυρός, τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποῦ κατέβη «ἐν πυρίναις γλώσσαις» στοὺς ἀποστόλους, ποῦ κατακαίει σὲ μᾶς τὶς κηλίδες τῆς ἁμαρτίας, ποῦ φωτίζει τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά μας, ποῦ φλογίζει τὶς ψυχές μας μὲ τὴ φλόγα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους. Ἡ φλόγα μπροστὰ στὶς εἰκόνες μᾶς θυμίζει τὴ φλογερὴ ἀγάπη τῶν ἁγίων πρὸς τὸν Θεόν, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας αὐτοὶ μισήσανε τὸν κόσμον καὶ τὴ γοητεία του καὶ κάθε ἀδικία. Μᾶς θυμίζει ἀκόμη, ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, νὰ προσευχώμεθα μὲ φλόγα, ποῦ ἢ ἔχομε πολλή ἢ ὄχι, γιατί ἔχουν παγώσει οἱ καρδιές μας. Στὸ Ναό, λοιπόν, ὅλα εἶναι διδακτικὰ καὶ τίποτε δὲν εἶναι ἀνώφελο καὶ ἄχρηστο.

Ὅταν μπαίνετε στὸ Ναό, ἀφήνετε πίσω σας τὴ γῆ καὶ μπαίνετε στὸν ἐπίγειο οὐρανό, ἀφήνετε τὸ χρόνο καὶ μπαίνετε στὴν αἰωνιότητα, γιατί ἀκοῦτε ἀκατάπαυστα τὴ δοξολογία καὶ τὶς εὐχαριστίες πρὸς τὸν Θεό, τὶς ἱκεσίες, καὶ λέξεις ποῦ ἐπαναλαμβάνονται συχνὰ καὶ ἐκφράζουν τὴν αἰωνιότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν αἰωνιότητα ποῦ θὰ ἀρχίση καὶ ἀκόμη τοὺς ὕμνους: «Σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων». Καὶ πράγματι, σ' αὐτοὺς ποῦ πιστεύουν στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ ὑπεσχέθη αἰώνιος ζωὴ ἀλλὰ καὶ τοὺς δίδεται αὐτὴ ἡ αἰώνιος ζωὴ, καὶ αὐτοὶ ποῦ ἀρχισαν νὰ δοξολογοῦν τὸν αἰώνιο Θεὸ ἐδῶ στὴ γῆ, θὰ Τὸν ὕμνοῦν, ὅπως ἄξιον καὶ δίκαιόν ἐστι, εἰς τοὺς ἀτελεύτητους αἰῶνες, γιατί ὁ θάνατος γι' αὐτοὺς θὰ εἶναι ἀπλῶς ὕπνος, κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ θὰ εἶναι ζωντανὴ καὶ μετὰ ἀπὸ τὸν ὁποῖον θὰ δοξάζη αἰώνια τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, γιατί μὲ τὸν θάνατό Του ἐπάτησε τὸ θάνατό μας. «Ζήσεται ἡ ψυχὴ μου καὶ αἰνέσει Σε καὶ τὰ κρίματά Σου βοηθήσει μοι» (Ψαλμ. 118, 175). Ἐν γένει, μπαίνοντας στὸ Ναό, ἀκοῦς ἀκατάπαυστα τοὺς ἱερεῖς νὰ ἀπευθύνονται στὸ Θεό, τοὺς ἀναγνώστες καὶ τοὺς ψάλτες ἐξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ νὰ ὕμνοῦν, νὰ εὐχαριστοῦν καὶ νὰ ἱκετεύουν τὸν Θεό. Αὐτὰ ἐνεργοῦν πολὺ ἐποικοδομητικά, πολὺ διδακτικά, συγκινητικά, σωστικά στὶς ψυχές ὄλων τῶν ἀληθινὰ εὐσεβῶν. Ἐδῶ ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ ὅλοι δοξάζουν καὶ ἀνυμνοῦν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ Ἐκκλησία ποῦ προσεύχεται ὅλη μαζί εἶναι ἡ μεγαλύτερη δύναμις τοῦ Θεοῦ, ποῦ νικάει τὰ τάγματα τῶν δαιμόνων καὶ μπορεῖ νὰ ζητήση ἀπὸ τὸν Θεὸ πᾶσαν δόσιν ἀγαθὴν καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον, κάθε βοήθεια, κάθε ἐνίσχυση, ἀπαλλαγὴ, σωτηρία. Γι' αὐτό, μακάριοι ὅσοι ἔρχονται εἰλικρινὰ στὴν Ἐκκλησία καὶ ὅσοι προσεύχονται στὴν Ἐκκλησία! Ὁ Θεὸς εἶναι μαζί τους,

δὲν θὰ στερηθοῦν κανένα ἀγαθό. Θλίψη σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν πηγαίνουν στὴν σύναξη τῆς Ἐκκλησίας! Μαζί τους εἶναι ὁ διάβολος, ποὺ τοὺς ἔχει πιάσει στὴν παγίδα τοῦ θελήματός του. (Β' Τιμ. 2,26).

Ἡ ὠφέλεια τοῦ Ναοῦ. Ἐδῶ εἶναι τὸ ἓνα, οὐ ἔστι χρεία. Ἐδῶ εἶναι τὸ καταφύγιο ἀπὸ τὴν ματαιότητα καὶ τὴ θύελλα τῆς ζωῆς· ἐδῶ εἶναι τὸ ἥσυχον ἄσυλο γιὰ τὶς ψυχὲς ποὺ ζητοῦν τὴ σωτηρία· ἐδῶ εἶναι ἡ ἀφθαρτὴ τροφή καὶ πόσις τῆς ψυχῆς. Ἐδῶ εἶναι τὸ φῶς, τὸ φωτίζον καὶ ἀγιάζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐδῶ εἶναι ὁ καθαρὸς πνευματικὸς ἀέρας. Ἐδῶ εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ ὕδατος τοῦ ζῶντος, τοῦ ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον (Ἰωάννου 4,14). Ἐδῶ γίνεται ἡ διανομὴ τῶν δωρεῶν τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ἐδῶ ὁ καθαρισμὸς τῶν ψυχῶν.

Τὰ ἀναγνώσματα καὶ ἄσματα στὴν Ἐκκλησία γίνονται στὴν Ἱερὴ γλῶσσα. Ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ πρέπει νὰ τὴν μάθουν, γιὰ νὰ κατανοοῦν τὰ γλυκὰ κηρύγματα τῆς μητέρας τους, ποὺ ἀνατρέφει τὰ παιδιά της γιὰ τὸν οὐρανό, γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ. Ἀλλὰ ἐνῶ ἡ μητέρα λέει στὰ παιδιά της τὰ λόγια τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς σωτηρίας, τὰ λόγια τῆς ἀγάπης καὶ τῆς σοφίας, τὰ παιδιά τὰ περισσότερα δὲν τὰ καταλαβαίνουν, σὰν ξένη γλῶσσα. Ἐδῶ στὸ Ναὸ ὁ ἄνθρωπος θὰ μάθῃ τὴν ἀληθινὴ εὐγένεια τῆς ψυχῆς του, τὴν ἀξία τῆς ζωῆς, τὸ σκοπὸ της καὶ τὴν σημασία της. Ἐδῶ ξεμεθάει τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὴ γοητεία τῆς ματαιότητος τῆς ζωῆς καὶ ἀπὸ τὰ πάθη τῆς ζωῆς. Ἐδῶ θὰ διδαχθῇ τὴν προσωρινὴ καὶ τὴν αἰώνια κρίση της. Ἐδῶ θὰ κατανοήσῃ τὴ πικρὴ βαθεῖα πτώση του καὶ τὴ διαφθορὰ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ἐδῶ βρίσκεται ὁ Σωτήρ, —πάνω ἀπ' ὅλα στὰ ἅγια καὶ ζωοποιὰ Του μυστήρια — καὶ ἡ σωτηρία. Ἐδῶ θὰ κατανοήσῃ τὴν ἀληθινὴ σχέση του πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, τὴν οἰκογένεια καὶ τὴν κοινωνία, στὴν ὁποῖαν ζῆ. Ὁ Ναὸς εἶναι ὁ ἐπίγειος Οὐρανός, ὁ τόπος τῆς στενοτάτης ἐνώσεως μὲ τὴ Θεότητα, τὸ σχολεῖο τοῦ οὐρανοῦ, ποὺ ἐκπαιδεύει τοὺς Χριστιανοὺς γιὰ τὴν οὐράνια πολιτεία, ποὺ τοὺς διδάσκει τὰ ἐπουράνια ἦθη, τὴν ἐπουράνια κατοικία, ὁ προθάλαμος τοῦ Οὐρανοῦ, τόπος κοινῆς προσευχῆς, εὐχαριστίας, δοξολογίας τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ποὺ ἐδημιούργησε καὶ συντηρεῖ τὰ πάντα, ἡ ἔνωσις μὲ τοὺς ἀγγέλους. Τί εἶναι τιμιώτερο καὶ τιμητικώτερο ἀπὸ τὸ Ναό; Τίποτε. Στὴ λατρεία, σὰν σὲ χάρτη, ἔχουν ζωγραφισθῇ στὰ πρόσωπα ὅλα τὰ πεπρωμένα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸ τέλος. Ἡ

ΤΑ ΝΕΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΚΛΗΡΙΚΟΥΣ

ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τὴν 7ην Μαρτίου καὶ περὶ ὥραν 5.30' ἀπογευματινὴν κατετέθη, μετὰ τὴν καθιερωμένην τελετὴν, ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου ὁ θεμέλιος λίθος ἀνεγέρσεως τῆς νέας ἀνατολικῆς πτέρυγος τοῦ Νοσηλευτικοῦ Ἰδρύματος Κληρικῶν Ἑλλάδος (NIKE) ἐν τῷ ἀκινήτῳ τῆς ὁδοῦ Χαλκίδος 15-17 (Κάτω Πατήσια).

Εἰς τὴν τελετὴν παρέστησαν τὰ μέλη τῆς Ἱεραρχίας, ὁ Γενικὸς Δ/ντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου τοῦ Κράτους κ. Γερ. Κωνσταντᾶτος, ὁ Διευθύνων Σύμβουλος τοῦ TAKE κ. Γ. Καρράς, ὁ Δ/ντὴς τοῦ Ὑπουργείου Κοινων. Ὑπηρεσιῶν κ. Βασίλειος Παπαδάκος, ὁ Γενικὸς Δ/ντὴς τοῦ NIKE ἰατρός κ. Ἀθανάσιος Καραντώνης, ὁ Προϊστάμενος τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ TAKE κ. Γεώργιος Σταυρόπουλος, ὁ Δ/ντὴς Ἰατρὸς Σύμβουλος TAKE κ. Ἰωάν. Παρασκευόπουλος, ἡ Δ/τρια τῆς Σχολῆς Ἀδελφῶν Νοσοκόμων τοῦ Θεραπευτηρίου «Εὐαγγελισμὸς» κ. Ἀβτζῆ, ἡ μοναχὴ ἀδελφὴ Παρασκευὴ Πέππα, ὁ Δ/ντὴς τῆς Χριστ. Ἀλληλεγγύης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν κ. Σ. Χατζηδάκης, ἄλλοι προσκεκλημένοι καὶ πλῆθος κόσμου.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Ἀγιασμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου, ὠμίλησεν ὁ Γενικὸς Δ/ντὴς τοῦ Ἰδρύματος ἰατρός κ. Ἀθανάσιος Καραντώνης, ὅστις εἶπε τὰ ἑξῆς :

*«Μακαριώτατε,
Σεβασμιώτατοι,
Κύριοι,*

Ὅταν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης

λατρεία εἶναι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα, ἡ τύχη τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐδῶ εἶναι τὸ σχολεῖο τῆς μετανοίας, τῆς καταλλαγῆς τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸ Θεό· γι' αὐτό, ἐδῶ συχνὰ ἀκούμε τὴν κραυγὴ τοῦ μετανοημένου ταπεινοῦ ἁμαρτωλοῦ: **Κύριε, ἐλέησον**, γιὰ αὐτὴ ἡ κραυγὴ εἶναι ἡ κραυγὴ τοῦ μετανοημένου· **παράσχοι, Κύριε**, πού εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ ταπεινωμένου ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοὶ Σου, Κύριε, ὅτι ἐπτώχευσάμεν σφόδρα. Βοήθησον ἡμῖν.

(Συνεχίζεται)

Μετὰφρασις Ἀρχιμ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΚΑΛΑΜΑΡΑ

Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος ἀγγεῖλε διὰ τοῦ ἐνθρονιστηρίου λόγου του τὴν πρόθεσιν ἰδρύσεως Νοσηλευτικοῦ Ἰδρύματος διὰ τοὺς Κληρικούς, ἀσφαλῶς δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ προσθέσῃ ἐν ἐπὶ πλέον Κλαδικὸν νοσηλευτικὸν Ἰδρυμα εἰς τὰ ὑπάρχοντα τοιαῦτα, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἄκρως λυπηρὰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας παρῆντο ἡ νοσηλεία τῶν κληρικῶν εἰς κοινούς μετὰ τῶν λαϊκῶν θαλάμους, τοὺς ὁποίους οὗτος καλύτερον παντὸς ἄλλου ἐγνώριζεν ἐκ τῆς κατὰ τὴν κατοικικὴν περιόδου ὑπηρεσίας του.

Κατὰ τὴν νοσηλείαν τῶν κληρικῶν εἰς μεγάλους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ κοινούς μετὰ τῶν λαϊκῶν θαλάμους ἤρκει ἡ παρουσία καὶ ἐνὸς μόνου προπετοῦς νοσηλενομένου, διὰ νὰ καταστήσῃ πάντα κληρικόν, τῇ ἀνοχῇ τῶν λοιπῶν νοσηλενομένων, στόχον ἀνοικείων παρενοχλήσεων, οὕτως ὥστε οὗτος νὰ ἐξέρχεται τοῦ Νοσοκομείου ψυχικῶς τετραυματισμένος.

Εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ Μακαριωτάτου δὲν ἐβράδυνε νὰ προσέλθῃ ἀρωγὸς μία εὐσεβὴς καὶ δραστηρία μοναχὴ, ἡ ἀδελφὴ Παρασκευὴ Πέππα, τῆς ὁποίας ἡ κοινωνικὴ δρασις εἰς τὸν τομέα τῆς κλινικῆς νοσηλείας καὶ τῆς περιθάλψεως τοῦ γήρατος ἦτο ἀπὸ μακροῦ ἤδη εὐρέως γνωστὴ καὶ οὕτω ἐγένετο πραγματικότης ἡ δυνατότης τῆς νοσηλείας τῶν κληρικῶν εἰς θαλάμους μιᾶς ἢ δύο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κλιῶν, ἐντὸς οἰκείου περιβάλλοντος, ἐνθα ἐκτὸς τῆς προσιδιαζούσης εἰς τοὺς Κληρικούς ἀξιοπρεποῦς νοσηλείας, θὰ παρέχεται εἰς αὐτοὺς πᾶσα δυνατότης ἀσκήσεως καὶ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν καθηκόντων, τῆς προσευχῆς, τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς περισυλλογῆς, οὕτως ὥστε ἡ θεραπεία τῆς νόσου νὰ συνοδεύεται καὶ μὲ ἐν εὐτυχὲς πνευματικὸν βίωμα.

Τὸ Ἰδρυμα τοῦτο, ἀποτελούμενον ἐκ 44 δωματίων μὲ 77 κλίνας καὶ τὸ ὁποῖον διὰ τῆς διαρρυθμίσεως τῶν χώρων ἰσογείου τῆς δυτικῆς πτέρυγος (Δημητριάδη) εἰς θαλάμους νοσηλείας θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ περιλάβῃ περὶ τὰς 85 κλίνας, θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ τεθῇ εἰς λειτουργίαν ἀπὸ σήμερον.

Τοῦτο ὁμῶς δὲν ἐκρίθη σκόπιμον διὰ τοὺς κάτωθι λόγους :

1) Ἐκρίθη ἀναγκαία ἡ κατασκευὴ 3 ψυκτικῶν θαλάμων διὰ τὰ κρέατα, τοὺς ἰχθῦς καὶ τὰ ὀπωρολαχανικά, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ προμήθεια ἐκλεκτῆς ποιότητος τροφίμων, ἀκόμη καὶ ἐκ τῶν τόπων τῆς παραγωγῆς καὶ νὰ μὴ εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ καταφεύγωμεν καθ' ἑκάστην εἰς τὰ πρατήρια τῆς συνοικίας καὶ νὰ παραλαμβάνωμεν εἶδη ἀμφιβόλου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ποιότητος καὶ εἰς τιμὰς ἠδξημένας.

2) Ἐκρίθη ἐπιβεβλημένη ἡ διασκευὴ τοῦ μαγειρείου καὶ τῶν

λοιπῶν χώρων οικονομίας, διὰ τὰ δύνανται νὰ ανταποκρίνονται ἐπαρκῶς καὶ ταχέως εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς νοσηλείας.

3) Ἐκρίθη ἀπαραίτητος ἡ διασκευὴ τοῦ ὑπογείου, οὕτως ὥστε νὰ περιλάβῃ ἐκτὸς τοῦ ἀκτινολογικοῦ ἐργαστηρίου καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἐργαστήρια, ἐγκαθιστάμενα συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου ἐπστημονικῆς προόδου. Ἐπὶ πλέον δὲ νὰ λειτουργήσῃ ἐν αὐτῷ καὶ τράπεζα αἵματος, ἡ ὑπαρξίς τῆς ὁποίας εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητος εἰς τὴν σύγχρονον νοσηλευτικὴν.

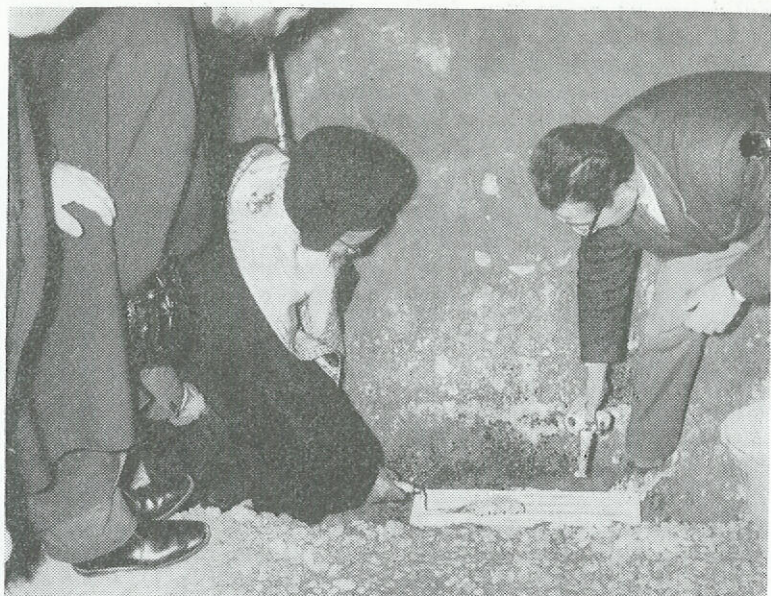
4) Ἐκρίθη ἀναγκαῖος ὁ πλουτισμὸς τοῦ Νοσοκομείου διὰ πλέον συγχρονισμένων καὶ ἐπαρκῶν μηχανημάτων καὶ ὀργάνων, οὕτως ὥστε νὰ καθίσταται εὐχερῆς ἡ ταχεῖα ἔρευνα καὶ νοσηλεία, ἐπιτυγχανομένου οὕτω ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ μικροτέρου κόστους νοσηλείας.

5) Διὰ τῆς ἀδείξεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κλινῶν εἰς 150 ἀποκτῶμεν τὸ δικαίωμα τῆς λειτουργίας φαρμακείου ἐντὸς τοῦ Νοσοκομείου, οὕτως ὥστε νὰ ἔχωμεν εἰς τὴν διάθεσίν μας ἅπαντα τὰ ἀναγκαῖα φάρμακα. Ἐπὶ πλέον δὲ διὰ τῆς προμηθείας αὐτῶν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν φαρμακευτικῶν βιομηχανιῶν καὶ τῶν φαρμακευτικῶν ἀντιπροσώπων θὰ ἐπιτυγχάνωμεν τιμὰς μειωμένας κατὰ 30 καὶ πλέον ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῆς λιανικῆς τιμῆς τῶν φαρμακείων.

6) Διὰ τῆς ἀδείξεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κλινῶν, τὸ NIKE, προσλαμβάνον ὡς διευθυντὰς τῶν νοσηλευτικῶν τμημάτων διακεκριμένους ἐπιστήμονας, ἀποκτᾷ τὴν δυνατότητα ἐκπαιδεύσεως πτυχιούχων ἰατρικῆς πρὸς λήψιν ἀδείας τίτλου εἰδικότητος καὶ οὕτω λύεται τὸ πρόβλημα τῶν βοηθῶν ἰατρῶν, τὸ ὁποῖον τὰ ἔλαττον τῶν 100 κλινῶν νοσηλευτικὰ ἰδρύματα ἀντιμετωπίζουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ φοιτητῶν τῆς ἰατρικῆς, καὶ

7) Διὰ τῆς ὑπερβάσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν κληρικῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν τῶν κλινῶν διὰ τῆς ὑπὸ ἀνέγερσιν πτέρυγος, τῆς ὁποίας ὁ θεμέλιος λίθος ἐντὸς ὀλίγου θὰ κατατεθῇ ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἰερωνύμου, θὰ δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν πρὸς νοσηλείαν καὶ ἀσθενεῖς μὴ ἀνήκοντες εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἠσφαλισμένων τοῦ TAKE, ἀρκεῖ οὗτοι νὰ σέβωνται τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ οἱ ὁποῖοι ἐξερχόμενοι θὰ μεταβάλλωνται εἰς κήρυκας τοῦ ὅτι κατὶ τέλος πάντων ἔχει νὰ προσφέρῃ ἡ εὐσέβεια καὶ ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν. Καὶ οὕτω τὸ NIKE θὰ παύσῃ νὰ ἔχῃ κλαδικὸν χαρακτῆρα καὶ θὰ μεταβληθῇ εἰς Ἰδρυμα ἀποτελοῦν μίαν εἰσέτι ἐκδήλωσιν τῆς στοργῆς καὶ μερίμνης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὰ πνευματικὰ αὐτῆς τέκνα, ἐν τῷ μέτρῳ βεβαίως τῶν σημερινῶν δυνατοτήτων τῆς.

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἰερώνυμος καταθέτων τὸν θεμέλιον λίθον τῆς νέας πτέρυγος τοῦ Νοσηλευτικοῦ Ἰδρύματος Κληρικῶν Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ ἐκτὸς τῶν κτιριακῶν κ.λ.π. βελτιώσεων καὶ ἐπεκτάσεων, ἀνάλογος μέριμνα θὰ καταβληθῆ καὶ διὰ τοὺς παράγοντας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θὰ δώσουν πνεῦμα καὶ ψυχὴν εἰς τοὺς ὕλικους παράγοντας. Καὶ οἱ παράγοντες αὐτοὶ εἶναι τὸ ἔμφυχον ὄλικόν τοῦ NIKE.

Οὕτω, ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως, θὰ καταβληθῆ πᾶσα δυνατὴ προσπάθεια, ὥστε ἡ ἐπιλογή τοῦ ἱατρικοῦ προσωπικοῦ νὰ γίνῃ ἐξ ἀρίστων ἐπιστημόνων, εὐφήμεως γνωστῶν διὰ τὴν ἐπίδοσίν των εἰς τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην καὶ ἐχόντων κῆρος μεταξὺ τῶν συναδέλφων των, συγχρόνως δὲ ἐμφορομένων ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας. Ἡ ἀνεπιφύλακτος ἀποδοχὴ τῆς πίστεως εἰς τὴν θείαν καταγωγὴν καὶ τὸν θεῖον προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ θεώρησις αὐτοῦ ὡς ψυχοσωματικῆς ἐνότητος ἐν δεσμῶ ἀρμονίας καὶ συμφυΐας δέον νὰ εἶναι ἡ κατευθυντήριος γραμμὴ πάσης ἱατρικῆς ἐνεργείας.

Ὅταν τὸ ὄργανον πάσχη, ἡ ψυχὴ, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν εἶναι ἡ ἔδρα τῆς γενεσιουργοῦ αἰτίας τῆς νόσου, καὶ αὐτὴ συμπάσχει.

Και ἡ ἰατρικὴ προσπάθεια ὀφείλει νὰ κατευθύνεται τόσον πρὸς τὸ σῶμα, μὲ ὅλα τὰ σύγχρονα ἐπιστημονικὰ μέσα, ὅσον καὶ πρὸς τὴν ψυχὴν. Λέγοντες δὲ προσπάθειαν πρὸς τὴν ψυχὴν δὲν ἐννοοῦμεν συμβουλὰς, πολὺ δὲ ὀλιγότερον ὁμιλίας ἢ διαλέξεις, ἀλλὰ ἐννοοῦμεν ἐκδηλον σεβασμὸν πρὸς τὴν προσωπικότητα τοῦ νοσηλευομένου, ἀμέριστον συμπάθειαν καὶ εἰλικρινῆς ἐνδιαφέρον. Ἐννοοῦμεν ἀκόμη ὑπομονὴν πρὸς τὰς ἀδυναμίας τῶν νοσηλευομένων καὶ ἀνοχὴν πρὸς τὰς δυστροπίας, μὲ τὰς ὁποίας εἶναι σύμφυτος ἢ ἐκ τῆς νόσου ψυχικὴ δοκιμασία.

Τὸ διοικητικὸν προσωπικὸν ἐξ ἄλλου θὰ ἀναζητήσωμεν μεταξὺ προσώπων ἐμπείρων εἰς τὸν τομέα διὰ τὸν ὁποῖον θὰ προορίζονται καὶ μὴ ἐπιζητούντων ἀπλῶς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ὕλικῶν ἀναγκῶν των, ἀλλ' ἐχόντων κατανόησιν τῆς ἱερότητος τῆς ἀποστολῆς των προσώπων, τῶν ὁποίων ὁ ζῆλος θὰ εἶναι ζέων καὶ ἡ προθυμία ἀνεξάντλητος.

Καὶ ἤδη ἔρχομαι εἰς τὸ νοσηλευτικὸν προσωπικόν. Αἱ νεάνιδες ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἐγκατέλειψαν τὰ πάντα καὶ γονεῖς καὶ οἰκείους καὶ σταδιοδρομίας εἰς περισσότερον αἰγλήεντας τομεῖς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ δράσεως, διὰ νὰ διακονήσουν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν πασχόντων ἀδελφῶν τοῦ Χριστοῦ, ἦτο φυσικὸν νὰ δημιουργήσουν τὸν θρόνον, ὁ ὁποῖος ἐπλήρωσε τοὺς αἰθέρας τῆς Ἑλλάδος καὶ συνεκίνησεν ἀκόμη καὶ καρδίας κενὰς πνευματικῶν διαφερόντων. Ἀλλὰ τὸ περιλάμπρον τοῦτο ἔργον δὲν εἶναι παρὰ καρπὸς ἐργῶδους προσπάθειας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὁ κλῆρος τῆς Ἑλλάδος δικαιοῦται νὰ τραφῇ ἐκ τῆς ποίμνης του. Ἦδη ἔχομεν τὰς πρώτας δηλώσεις ἐντάξεως εἰς τὴν νοσηλευτικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ΝΙΚΕ ἐξεχόντων μελῶν τοῦ σώματος τῶν Ἑλληνίδων νοσοκόμων, πνευματικῶν τέκνων τοῦ Μακαριωτάτου. Παραλλήλως δέ, τῇ εὐγενεῖ συνδρομῇ τοῦ Προέδρου τοῦ Θεραπευτηρίου (Ἐδαγγελισμὸς) καθηγητοῦ κ. Θ. Δοξιάδη καὶ τῶν ἐκλεκτῶν συνεργατῶν του, ἠρχίσασμεν νὰ δημιουργῶμεν ἴδιον φυτώριον διὰ τὰς μελλοντικὰς ἀνάγκας τοῦ Ἰδρύματος.

Καὶ ἤδη, Μακαριώτατε, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ ἐμφόχου ὕλικοῦ τοῦ ΝΙΚΕ, ὑποσχόμεθα νὰ καταστήσωμεν τοῦτο ἱκανὸν νὰ παρέχῃ νοσηλείαν ὑψηλῆς στάθμης, ἀμιλλομένης τὴν τοιαύτην τῶν ἀρτίως καὶ εὐφῆμως λειτουργούντων νοσηλευτικῶν ἰδρυμάτων.

Τὸ σύνθημά μας θὰ εἶναι μακρὰν ἀφ' ἡμῶν ἡ ἀδιαφορία, ἡ νευρικότης καὶ ἡ ψυχρότης, πολλῶν δὲ μᾶλλον ἡ κρίσις καὶ ἀκακρίσις, ἀλλὰ ἡ κατανόησις, ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ὀλόψυχος συμπαράστασις.

Τὸ σύνθημά μας θὰ εἶναι τὸ ΝΙΚΕ μετὰ τοῦ καταστήματός του, τῆς Στέγης Ἐδγηρίας Κληρικῶν Ἑλλάδος, νὰ ἀποτελέσουν

σταθμὸς Σαμαρειτῶν τῆς ἀγάπης καὶ ὄργανα τῆς θείας συμπαραστάσεως.

Ἐπὶ τούτοις, Μακαριώτατε, ἐπικαλούμεθα τὰς εὐλογίας τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος καὶ τῶν Σεβασμιωτάτων Ἀρχιερέων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς δεήσεις πρὸς τὸν Κύριον, ὅπως ἔχη τοὺς ὀφθαλμοὺς Αὐτοῦ ἠνεωγμένους εἰς τὸν Οἶκον τοῦτον ἡμέρας καὶ νυκτός, διὰ νὰ δοξάζεται δι' ὅσων ἐν αὐτῷ θὰ ἐπιτελοῦνται τὸ «Ἅγιον Ὄνομα Του».

Ἀκολουθῶς τὸν λόγον ἔλαβεν ὁ Μακαριώτατος, ὁμιλήσας καταλλήλως καὶ εὐχηθεὶς πᾶσαν ἄνωθεν εὐλογίαν πρὸς πραγμάτων τῶν ἱερῶν σκοπῶν τοῦ Νοσηλευτικοῦ Ἰδρύματος Κληρικῶν Ἑλλάδος.

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Μακαριώτατος, μετὰ τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν καὶ τῶν λοιπῶν προσεκλημένων ἐξῆλθον εἰς τὸν περίβολον τοῦ Ἰδρύματος, ἔνθα ὁ Μακαριώτατος ἔθεσε τὸν θεμέλιον λίθον τῆς νέας πτέρυγος τοῦ ΝΙΚΕ, ἐν μέσῳ συγκινητικῆς ἀτμοσφαιρας.

Στιγμιότυπον ἀπὸ τὴν κατάθεσιν τοῦ θεμελίου λίθου τῆς νέας πτέρυγος τοῦ Νοσηλευτικοῦ Ἰδρύματος Κληρικῶν Ἑλλάδος.

Μετὰ ταῦτα, ὁ Μακαριώτατος μετὰ τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν καὶ λοιπῶν προσκεκλημένων περιῆλθον τοὺς θαλάμους, τὰ ἐργαστήρια, τὰ χειρουργεῖα καὶ τοὺς λοιποὺς βοηθητικούς χώρους τοῦ ὑπάρχοντος οἰκοδομήματος. Ἄπαντες ἐξέφρασαν τὴν ἱκανοποίησίν των τόσον διὰ τὴν ἀρίστην κατάστασιν τοῦ οἰκοδομήματος καὶ τῶν λοιπῶν χώρων αὐτοῦ, ὅσον καὶ διὰ τὸν ἀριστον ἐξοπλισμὸν αὐτοῦ διὰ συγχρόνων ἐργαστηρίων καὶ λοιπῶν μηχανημάτων.

Εἰς ἅπαντας τοὺς παρευρεθέντας διανεμήθησαν εἰδικαὶ καρτέλλαι, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἰκονίζεται ἡ μακέττα τῆς νέας Πτέρυγος.

Τὸ ἐν λόγῳ Νοσοκομεῖον, μετὰ τὴν ἀνέγερσιν καὶ τῆς νέας θεμελιωθείσης πτέρυγος, θὰ διαθέτῃ συνολικῶς περὶ τὰς 150 κλίνας καὶ θὰ εἶναι ἐξοπλισμένον μὲ τὰ τελειότερα σύγχρονα ἱατρικὰ μηχανήματα.

Ἐν αὐτῷ θὰ ὑπάρχουν τὰ κάτωθι τμήματα : Χειρουργικόν, Παθολογικόν, Οὐρολογικόν, Γυναικολογικόν, Παιδιατρικόν, Ὀφθαλμολογικόν, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ εἰδικότητες Καρδιολόγου, Ὀτολαρυγγολόγου, Νευρολόγου, Γαστρεντερολόγου. Ἐν τῷ Νοσοκομείῳ θὰ λειτουργοῦν Μικροβιολογικόν, Βιοχημικόν καὶ Ἀκτινολογικόν Ἐργαστήριον. Θὰ εἶναι δὲ τοῦτο ἐφωδιασμένον καὶ διὰ Τραπεζῆς Αἵματος.

Ἡ ἐναρξίς τῆς λειτουργίας του ὑπολογίζεται διὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1970.

Τὸ Δ. Συμβούλιον αὐτοῦ ἔχει ὡς ἀκολούθως : Πρόεδρος· ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος. Ἀντιπρόεδρος· ὁ Καθηγητῆς κ. Γ. Ράμμος. Μέλη· ὁ Πρόεδρος τοῦ Νοσοκομείου «Εὐαγγελισμὸς» καθηγητῆς κ. Θ. Δοξιάδης, ὁ Διευθύνων Σύμβουλος τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. κ. Γ. Καρρᾶς, ὁ Γεν. Δ/ντῆς τοῦ Γεν. Λογιστηρίου τοῦ Κράτους κ. Γ. Κωνσταντᾶτος, ὁ Δ/ντῆς Ὑπουργείου Κοιν. Ὑπηρσειῶν κ. Β. Παπαδάκος.

Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ΝΙΚΕ ἔχει ἀνοιχθῆ εἰδικὸς Λογαριασμὸς εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν (ὑπ' ἀριθ. 480057 Ὑπ/μα Νεαπόλεως Ἀθηνῶν). Καταθέσεις ὑπὲρ τοῦ Ἰδρύματος γίνονται δεκταὶ εἰς ἅπαντα τὰ Ὑποκαταστήματα τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καθ' ἅπασαν τὴν χώραν.

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος, περιστοιχούμενος ὑπὸ Σεβ. Ἀρχιερέων, τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν κ. Παπαδάκου, τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ΝΙΚΕ κ. Καραντάνη, τοῦ Διευθύνοντος Συμβούλου τοῦ ΤΑΚΕ κ. Καρρᾶ καὶ τεσσάρων ἀδελφῶν νοσοκόμων τοῦ ΝΙΚΕ, αἵτινες φοιτοῦν εἰς τὴν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς κ. Ἀβτζῆ Σχολῆν Ἀδελφῶν Νοσοκόμων τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ».

Τὸ ΝΙΚΕ, καρπὸς τῆς ἀόκνου προσπάθειάς τοῦ Μακαριωτάτου διὰ τὴν πλήρη καὶ ἀξιοπρεπῆ παροχὴν νοσηλείας κληρικῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν προστατευομένων μελῶν τῶν οἰκογενειῶν των, τοῦ εἰς τὸ ΤΑΚΕ ἠσφαλισμένου προσωπικοῦ αὐτοῦ, τῶν ὑπαλλήλων τῶν Μητροπολιτικῶν Γραφείων, τῶν μοναχῶν καὶ μοναζουσῶν, ὡς καὶ ἀπύρων λαϊκῶν ἀσθενῶν ἀδιακρίτως θρησκευύματος καὶ εἰς ποσοστὸν 10% ἐπὶ τῶν νοσηλευομένων ἀσθενῶν, φιλοδοξεῖ νὰ καταστή, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Κέντρον Νοσηλευτικὸν ἅμα καὶ Πνευματικόν.

Ο ΙΕΡΕΥΣ ΤΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΝΤΕΣ ΤΗΝ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΤΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ

Τὸ τὸ ἔργον τοῦ ποιμένου, ὡς εἶδομεν ἐν συντομίᾳ, εἶναι βαρύτερον καὶ δύσκολον. Φυσικὸν λοιπὸν εἶναι οὗτος νὰ ἔχη ἀνάγκην συνεργατῶν. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη οὗτος δὲν εἶχεν ἀνάγκην τοιούτων, πάλιν, ἐπειδὴ οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὸ Νοσοκομεῖον ἔρχονται εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἀσθενεῖς, δηλ. τοὺς ποιμενομένους αὐτομάτως γίνονται καὶ οὗτοι ποιμενόμενοι καὶ συνεργάται τοῦ ἱερέως καὶ παράγοντες δυνάμενοι ἐκόντες ἄκοντες νὰ ἐπηρεάζουν εὐμενῶς ἢ δυσμενῶς τὸ ἔργον τοῦ ποιμένου. Τοιοῦτοι παράγοντες εἶναι:

Οἱ ἰατροί. Πολυάριθμος χορὸς ἰατρῶν ὑπηρετεῖ εἰς ἕκαστον Νοσοκομεῖον: Δ/νται κλινικῶν, ἐπιμεληταί, βοηθοί, ἐξωτερικοί, εἰδικευόμενοι, ἐπιστημονικοὶ συνεργάται. Εὐγενεῖς καὶ σοβαροί, μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ αὐταπαρνήσεως ἐκτελοῦν τὸ ἔργον των. Κουράζονται ἄρκετά. Ἀγωνιοῦν πρὸ δυσκόλων περιστατικῶν. Θλίβονται πολὺ ὅταν συμβῆ κάποιος θάνατος, ἐνῶ ἡ χαρὰ των εἶναι μεγάλη ὅταν ἀσθενῆς τις ἐξέρχεται τοῦ Νοσοκομεῖου ὑγιής. Ἐπαυσε ἡ Ἱατρικὴ Ἐπιστήμη νὰ θεωρῆ τὸν ἄνθρωπον ὡς μηχανὴν μόνον. Ἐπαυσε νὰ προσπαθῆ νὰ διορθῶνῃ τὸ βλαβὲν ἐξάρτημά της. Σήμερον τὸν θεωρεῖ ὡς σῶμα καὶ ψυχὴν. Διὸ καὶ συνεργάζεται μετὰ τοῦ ἱερέως. Δὲν εἶναι ὀλίγα τὰ περιστατικά τῆς συνεργασίας αὐτῆς μὲ τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα της. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἀσθενῶν οἱ ἱατροὶ ζητοῦν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἱερέως καὶ ἀντιστρόφως.

Διὰ νὰ φθάσῃ ὁμοῦς ὁ ἱατρὸς — ὁ ἐπιστήμων αὐτὸς νὰ ζητῆ τὴν συνεργασίαν τοῦ ἱερέως πρέπει νὰ ἔχη ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν. Πρέπει νὰ τοῦ ἔχη ἀναγνωρίσει καὶ μὀρφωσιν κατάλληλον καὶ πνευματικὴν ὀριμότητα. Ἄρα ὁ ἱερεὺς πρέπει καὶ εἰς ἱατροὺς νὰ ἔχη ἐπιβληθῆ ὡς προσωπικότης, νὰ ἔχη ἐπηρεάσει καὶ αὐτοὺς διὰ τοῦ παραδείγματός του καὶ τῶν ἱκανότητων του, διότι ἐν τελευταία ἀναλύσει καὶ οἱ ἱατροὶ ἀποτελοῦν μέρος τοῦ ποιμνίου του.

Δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ὑπογραμμίσωμεν ἰδιαιτέρως, ὅτι μία κατάλληλος συμπεριφορὰ τοῦ ἱερέως πρὸς τοὺς ἱατροὺς καθιστᾷ αὐτοὺς παράγοντας εὐμενεῖς καὶ συντρέχοντας τὸ ἔργον του.

Και ὁ ρόλος τῶν Ἀδελφῶν δὲν εἶναι μικροτέρας σημασίας διὰ τὸ ἔργον τοῦ ἱερέως. Αὐταὶ ἔρχονται εἰς στενοτέραν ἐπαφήν μὲ τοὺς ἀσθενεῖς ἢ οἱ ἱατροί. Διακρίνονται καὶ αὐταὶ διὰ τὴν ἐξυπηρετικότητά των πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς, τὸν ἡρεμον καὶ τὸν εὐγενῆ τρόπον τῆς συμπεριφορᾶς των. Καταλλήλως χειραγωγούμεναι ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου, δύνανται ν' ἀποβῶσιν αἱ κυριώτεραι συνεργάτιδες αὐτοῦ ἢ ἀντιθέτως νὰ προβάλλουν ἐμπόδια ἐν πολλοῖς ἀνυπέρβλητα εἰς τὸ ἔργον του. Πρῶτον λοιπὸν ὁ ἐφημέριος θὰ ἐπιδράσῃ εἰς αὐτὰς ἐποικοδομητικῶς. Θὰ τὰς κάμῃ νὰ πιστεύσουν, ὅτι πρόκειται νὰ ἐκτελέσουν θεάρεστον ἔργον καὶ ὅτι διὰ τῆς συμπεριφορᾶς των θὰ ὠφελήσουν ἢ θὰ βλάψουν τοὺς ἀσθενεῖς. Θὰ ἀποτελέσουν πρῶτον πεδῖον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ δράσῃ ὁ Ἐφημέριος καὶ κατόπιν θὰ ἐξελιχθοῦν εἰς συνεργάτιδας αὐτοῦ.

Εἰς Νοσοκομεῖον, ὅπου λειτουργοῦν «ΣΧΟΛΑΙ ΑΔΕΛΦΩΝ», τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐκολώτερον, ἂν οἱ Διευθυνταὶ τῶν Σχολῶν κατανοήσουν τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἀδελφῆς, ἢ ὅποια δὲν εἶναι μόνον ἡ νοσηλεία τῶν ἀσθενῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ μετάδοσις θάρρους, δυνάμεως κλπ. εἰς τοὺς ἀσθενεῖς. Ἀδελφαὶ ὅμως ἄνευ πνευματικοῦ ὑποβάθρου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταδόνουν πνευματικὰ χαρίσματα. Δὲν θὰ ἦτο λοιπὸν ἄσκοπον, τοῦναντίον μάλιστα εἶναι ἐπιβεβλημένον, εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων νὰ ὑπάρχουν 1-2 ὥραι ἐβδομαδιαίως διὰ νὰ διδάσκειται τὸ μάθημα «Στοιχεῖα ἱεραποστολῆς» εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ὑπὸ τοῦ Ἐφημερίου. Τοῦτο βέβαια προϋποθέτει κατανόησιν τοῦ σκοποῦ τοῦ μαθήματος ἐκ μέρους τῶν ἰθυνόντων τὰς Σχολάς. Προσωρινῶς καὶ μέχρι τακτοποιήσεως ἴσως νομοθετικῆς τοῦ πράγματος, ἃς καλεῖται ὁ ἐφημέριος νὰ κάμῃ ὠρισμένας διαλέξεις σχετικὰς μὲ τὰς σκέψεις ταύτας.

Ἐπάρχουν ἄπειρα περιστατικὰ πείθοντα ὅτι ἀδελφαὶ ἔχουν γίνῃ ἀφορμὴ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸν Χριστὸν πολλοὶ ἀσθενεῖς. Καὶ βιβλία ἱκανὰ ἔχουν γραφῆ, ἐκθέτοντα τὴν δρᾶσιν τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν. Τοῦτο βέβαια δὲν σημαίνει ὅτι δὲν δύνανται νὰ γίνουν καὶ ἀφορμὴ σκανδάλων. Ἡ κατάλληλος πολιτεία τοῦ Ἐφημερίου καὶ ἡ διδομένη ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὰς Ἀδελφὰς ἀγωγή θὰ γίνῃ ἀφορμὴ νὰ συμβαίῃ τὸ πρῶτον.

Εἰδικώτερον αἱ ἀδελφαὶ δύνανται:

1) Νὰ οἰκοδομοῦν διὰ τῆς ζωῆς των καὶ τῆς καθόλου συμπεριφορᾶς των καὶ νὰ ἀποσποῦν τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἀσθενῶν.

2) Νά ειδοποιοῦν τὸν ἑφημέριον διὰ τινος ἐντύπου περὶ τῆς εἰσόδου τῶν ἀσθενῶν, ὡς καὶ τῆς ἀσθeneίας των καὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως αὐτῶν, ὥστε ὁ Ἐφημέριος νά γνωρίζῃ τινὰ περὶ τῆς ὑγείας τῶν ἀσθενῶν καὶ νά ρυθμίζῃ ἀναλόγως τὴν ἐργασίαν του.

3) Νά προπαρασκευάζουν τοὺς ἀσθενεῖς, ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ, δι' ἐξομολόγησιν.

4) Νά ἐπιδροῦν ἀναλόγως ἐπὶ τῶν συγγενῶν τοῦ ἀσθενοῦς, μὲ τοὺς ὁποίους κυρίως ἔρχονται εἰς συχνὴν ἐπαφήν.

5) Νά ειδοποιοῦν ἀμελητὶ τὸν ἑφημέριον εἰς περιπτώσεις βαρέως ἀσθενούντων, προκειμένου οὗτος νά κοινωνήσῃ τούτους.

Τέλος, νομίζομεν, δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπος μία συνάντησις κατὰ μῆνα τῶν ἀδελφῶν, εἰς ἣν θὰ ὀμιλῇ ὁ ἑφημέριος ἢ θὰ ἀνταλλάσσονται ἀπόψεις ὡς πρὸς τὸν τρόπον δράσεως τοῦ ἑφημερίου καὶ τῶν ἀδελφῶν ἐπ' ὠφελεία τῶν ἀσθενῶν.

Πρέπει ἀκόμη ὁ ἱερεὺς τοῦ Νοσοκομείου νά ἐπιδράσῃ εἰς τὴν Διοίκησιν καὶ τὸ λοιπὸν προσωπικὸν τοῦ Ἰδρύματος. Ἡ Διοίκησις θὰ δώσῃ εὐχέρειαν εἰς τὰς κινήσεις του καὶ θὰ κατοχυρώσῃ τὰς πράξεις του. Πρὸς τοῦτο φρονοῦμεν ὅτι ἐκτὸς τῆς ὀργανικῆς θέσεως τοῦ Ἐφημερίου, ἢ ὁποῖα προβλέπεται ἀπὸ τὸν Κανονισμὸν τοῦ Ἰδρύματος, θὰ πρέπει δι' ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ νά προβλέπωνται καὶ αἱ ἀρμοδιότητες αὐτοῦ, ὥστε νά μὴ ἐπέρχεται σύγκρουσις ἢ διαφωνία μεταξὺ ἑφημερίου καὶ Διοικήσεως κατὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν καθηκόντων τοῦ ἱερέως. Ἐν παρόδῳ εἰρήσθω ἐνταῦθα ὅτι διοικητικῶς ὁ ἑφημέριος ἔδει ν' ἀνήκῃ εἰς τὸ ἀνώτερον προσωπικὸν τοῦ Ἰδρύματος, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὸν Στρατόν, ὅπου ὁ στρατιωτικὸς ἱερεὺς κατατάσσεται ἅμα τῇ εἰσόδῳ του εἰς τὸ Στράτευμα μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν.

Ἄλλὰ καὶ μὲ τὸ ὑπόλοιπον προσωπικὸν θὰ ἔχῃ ἀγαθὰς σχέσεις ὁ ἱερεὺς. Τοῦτο μὲν διότι καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ ποίμνιόν του, τοῦτο δὲ διότι ἀπαιτεῖται νά τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἐφημερίου, ὅταν ζητήσῃ τὴν βοήθειάν του.

Ἐφημέριος ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τοῦ Δ/νοῦ καὶ τοῦ Προσωπάρχου μέχρι τοῦ τηλεφωνητοῦ καὶ θυρωροῦ. Πῶς ὅμως θὰ ἐκμεταλλεῖται τὰς θέσεις αὐτάς, ἐὰν δὲν ἔχῃ ἐπιδράσει ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι τὰς κατέχουν καὶ δὲν ἔχῃ ἀποσπάσει τὴν ἐμπιστοσύνην των, τὴν ἀγάπην των;

Δι' ὄλας τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας τῶν ἐν τῷ Νοσοκομείῳ ἐργαζομένων θὰ ὀρίσῃ ὁ ἱερεὺς εἰδικὰς λατρευτικὰς εὐκαιρίας· δι' ἱατρούς, δι' ἀδελφὰς καὶ διὰ τὸ λοιπὸν προσωπικόν, μὲ κατάλληλον 5-8 λεπτῶν κήρυγμα. Θὰ συνδεθῇ τὸ προσωπικὸν οὕτω μὲ τὸν ἱερέα ἀφοῦ πρῶτον θὰ συνδεθῇ μὲ τὸν Χριστόν. Ὁ τρόπος τῆς προσκλήσεώς των εἰς τοιαύτας εὐκαιρίας ἄς μὴ γίνεταί μὲ μίαν ἀνακοίνωσιν. Εἰδικαὶ κάρτες μὲ ἓνα σκίτσον, μὲ μίαν καλαισθητικὴν ἐμφάνισιν δεικνύουν τὸ σοβαρὸν τῆς προσπαθείας καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ὀργανώσεως τῶν εὐκαιριῶν τούτων. Ὁ καλὸς ἱερεὺς, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει πάρει μὲ ἐνθουσιασμὸν τὴν ἀποστολὴν του, θὰ ἐξεύρη τρόπους νὰ σαγηνεύῃ δι' ἑαυτοῦ εἰς Χριστὸν τοὺς χριστιανοὺς του.

Εἰς τοὺς παράγοντας τέλος τοὺς ἐπηρεάζοντας τὸ ἔργον τοῦ Ἐφημερίου συγκαταλέγονται καὶ οἱ συγγενεῖς τῶν ἀσθενῶν.

Πολλάκις ὅ,τι κατάρθωσεν ὁ ἐφημέριος μετὰ πάροδον ἡμερῶν ὀλοκλήρων εἰς ἀσθενεῖς τινὰς τὸ ἐγκρέμισαν οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀσθενοῦς εἰς μίαν των ἐπίσκεψιν. Μὲ τὰς προκαταλήψεις των, μὲ τὴν πολλὴν δῆθεν ἀγάπην των πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς, μὲ τὰς παραλόγους ἀξιώσεις των, μὲ τὴν τάσιν νὰ φανοῦν ὅτι γνωρίζουν τὰ πάντα ἢ ὅτι εἶναι εἰς θέσιν αὐτοί, ὑγιεῖς ὄντες, νὰ ρυθμίσουν τὸν τρόπον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ συγγενοῦς των, ἀσθενοῦς τούτου ὄντος, καταστρέφουν τὸ ἔργον τοῦ ἐφημερίου. Διὸ καὶ καλεῖται ὁ Ἐφημέριος νὰ ἐπιδράσῃ καὶ ἐπ' αὐτῶν. Δὲν εἶναι βεβαίως ὀλίγαι καὶ αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς οἱ συγγενεῖς γίνονται αἱ γέφυραι συναντήσεως ἐφημερίου καὶ ἀσθενῶν, ὅταν ἡ ἐπαφὴ τοῦ ἀσθενοῦς μετὰ τοῦ ἐφημερίου εἶναι δύσκολος.

Ἡ ἀποκλειστικότης τοῦ ἔργου τοῦ ἐφημερίου ἐντὸς τοῦ Νοσοκομείου ἀποτελεῖ κύριον παράγοντα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του. Δὲν πρέπει νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ ἔργον του ἔξω τοῦ Νοσοκομείου ὁ ἐφημέριος αὐτοῦ. Εἶναι πολλὴ ἡ ἐργασία του ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ ποιμαινομένων, ὥστε εἶναι ἀμφίβολον, ἐὰν θὰ δυνηθῇ νὰ φέρῃ τοῦτο εἰς πέρας διὰ τοὺς ἐντὸς τοῦ Νοσοκομείου. Ἐὰν θελήσῃ νὰ τὸ ἐπεκτείνῃ καὶ ἔξω αὐτοῦ, τότε ὀπωσδήποτε τὸ ἐκτὸς τοῦ Νοσοκομείου ἔργον θὰ ἀποβαίῃ εἰς βάρος τοῦ κυρίου. Ὁ ἱερεὺς τοῦ Νοσοκομείου εἶναι ἐφημέριος τοῦ Νοσοκομείου. Ἡ τάσις ἐφημεριοῖ τινες Νοσοκομείου νὰ δέχωνται εἰς ἐξομολόγησιν πρόσωπα μὴ ἀνήκοντα εἰς τὸ Νοσοκομεῖον, διαθέτοντες πρὸς τοῦτο 2 ἢ 3 ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, εἶναι καταστρεπτικὴ διὰ τὴν κυρίαν ἐργασίαν τού-

των ἐντὸς τῶν Ἱδρυμάτων. Ἄλλωστε ἐκτὸς τῆς ποιμαντικῆς ἐργασίας του ὁ ἱερεὺς τοῦ Νοσοκομείου ἔχει καὶ τὴν μελέτην, τὴν προετοιμασίαν κηρυγμάτων, τὴν ἀνάγνωσιν εἰδικῶν βιβλίων. Πῶς λοιπὸν θὰ εὔρη εὐκαιρίας ν' ἀσχοληθῆ καὶ μὲ ἐξωνοσοκομειακὴν πνευματικὴν ἐργασίαν;

Κλείοντες καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦτο, προσθέτομεν:

1) Κρίνομεν σκόπιμον νὰ ὀρισθοῦν θέσεις ὀργανικαὶ ἐφημερίων εἰς τὰ Νοσοκομεῖα, κρατικὰ καὶ μὴ, ὑποχρεωτικῶς διὰ τὰ δεύτερα, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ κλινῶν ἐκάστου τούτων. Δὲν εἶναι νοητὸν—ἀσφαλῶς διὰ τὰς πλέον στοιχειώδεις ἀνάγκας θὰ ὑφίσταται—νὰ ὑπάρχη εἰς Νοσοκομεῖον 1.000-1.200 κλινῶν εἰς μόνον ἱερεὺς. Τότε θὰ συμβαίνει ὅτι συμβαίνει σήμερον. Νὰ κάθηται ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν Ναὸν καὶ ὁποῖος τὸν ζητήσῃ νὰ τὸν εὔρη. Συμβαίνει ὅμως πλῆθος ἀσθενῶν νὰ μὴ ἀντικρύσῃ τὸν ἱερέα κατ' ὄψιν. Ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψει ὅτι ὁ Ἄν. Ν. 2200/40 «περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ ἐφημερίων» ὀρίζει ὅτι εἰς ἐνορίας ἄνω τῶν 600 κατοίκων διορίζονται 2 ἐφημέριοι, κατ' ἀναλογίαν πρέπει εἰς Νοσοκομεῖα πλέον τῶν 600 κλινῶν νὰ διορίζονται 2 ἐφημέριοι. Θέμα ἐξευρέσεως μισθοῦ τούτων οὔτε κἂν πρέπει νὰ τίθεται, δοθέντος ὅτι ἡ αὐξήσις τοῦ προσωπικοῦ κατὰ μίαν μονάδα οὐδόλως ἢ ἀνεπαισθήτως ἐπηρεάζει τὸν Προϋπολογισμὸν τοῦ Ἱδρύματος, διότι ἡ προσφερομένη ἐργασία ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου εἶναι ἀνεκτίμητος, ἐφ' ὅσον εἶναι πνευματικὴ καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν πνευματικὴν πρόοδον τῶν ἀσθενῶν, ἀπαραίτητον παράγοντα καὶ διὰ τὴν σωματικὴν ἴασιν αὐτῶν.

2) Εἰς ἐμφανὲς σημεῖον τοῦ Ναοῦ καὶ τῶν διαφόρων πτερυγῶν τοῦ Νοσοκομείου νὰ ἐπικολλᾶται τὸ πρόγραμμα Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τῆς Ἑβδομάδος, διὰ νὰ λαμβάνουν γνῶσιν οἱ ἀσθενεῖς καὶ ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἐπιθυμοῦν νὰ παρευρίσκωνται εἰς αὐτάς.

3) Ὡρισμένα ἀξιοσημεῖωτα περιστατικὰ σχετικὰ μὲ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἐφημερίου νὰ καταγράφονται εἰς εἰδικὸν βιβλίον, τηρούμενον ὑπὸ τοῦ Ἑφημερίου. Καὶ ἱστορίαν θὰ ἀποτελῆ τοῦτο καὶ στοιχεῖα στατιστικὰ θὰ παρέχῃ καὶ πείραν θὰ δίδῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Οὐ μὴν καὶ διὰ τὴν ποιμαντικὴν θὰ ἀποτελῆ θησαυρὸν, ἐξ οὗ θὰ ἀντλοῦνται πρακτικὰ περιστατικὰ, ἐδραίωνοντα τὴν θεωρίαν τοῦ μαθήματος τούτου.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Εἶναι ὄντως δύσκολον τὸ ἔργον τοῦ ἱερέως τοῦ Νοσοκομείου. Ἄλλ' ὅσον δύσκολον καὶ ἂν εἶναι, ὅσοι κόποι καὶ ἂν ἀπαι-

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

169. Είναι ὀρθὸν νὰ ὀνομάζεται «μικρὰ» ἡ εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου, δηλαδὴ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ, καὶ «μεγάλῃ» ἡ εἴσοδος τῶν μὴ ἁγιασθέντων δώρων; Πῶς τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον λογίζεται μικρότερον τοῦ ἀπλοῦ ἄρτου καὶ οἴνου; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Γ. Μαυρομμάτη).

Τὰ ἐπίθετα «μικρὰ» καὶ «μεγάλῃ», ποὺ χρησιμοποιοῦνται σήμερα γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῶν δύο εἰσόδων τῆς θείας λειτουργίας, εἶναι μεταγενέστερα. Μέχρι καὶ τὸν ΙΓ' αἰῶνα τὰ χειρόγραφα χρησιμοποιοῦν τοὺς ὅρους «εἴσοδος», «πρώτη εἴσοδος», «εἴσοδος τοῦ πατριάρχου» ἢ «τοῦ ἀρχιερέως», «εἴσοδος μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου», «εἰσοδεύειν», «ποιεῖν εἴσοδον» κλπ. μόνον ὅταν θέλουν νὰ δηλώσουν τὴν σημερινή «μικρὰ» εἴσοδο. Γιὰ τὴν μεταφορὰ τῶν δώρων δὲν χρησιμοποιεῖται ἀκόμη τὸ ὄνομα «εἴσοδος». Ἀλλὰ ἤδη ὁ ὅρος «πρώτη εἴσοδος», ποὺ ἀπαντᾷ στὸν ἅγιο Μάξιμο τὸν Ὁμολογητὴ (Μυσταγωγία, 8-9) καὶ σὲ χειρόγραφο τοῦ ΙΒ'-ΙΓ' αἰῶνος, ἀφήνει νὰ ὑπονοηθῇ ὅτι καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν δώρων, ἔστω καὶ ἂν δὲν ὀνομάζετο, ἔθεωρεῖτο ὅμως κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ αὐτὴ «εἴσοδος». Γιὰ πρώτη φορὰ ὁ ἴδιος ὅρος χρησιμοποιεῖται μετὰ τὴν σημερινὴ ἔννοια σὲ μία Διάταξι τῆς θείας λειτουργίας τοῦ ΙΒ'-ΙΓ' αἰῶνος. Σ' αὐτὴν ἀντιπαρατίθεται ἡ «πρώτη εἴσοδος» πρὸς τὴν «μεγάλῃ εἴσοδο». Στὴν Διάταξι τοῦ Φιλοθέου γιὰ πρώτη

τοῦνται δι' αὐτό, εἶναι τόσον θεάρεστον καὶ ἀποδοτικόν, ὥστε τὰ πάντα λησμονοῦνται, κόποι καὶ θυσίαι, ταλαιπωρίαι καὶ ἀγρυπνίαι. Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ὁ ἱερεὺς οὗτος ἄς ἔχη τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου: «Ἀσθενὴς ἦμην καὶ ἐπεσκεψασθέ με».

Τὴν θείαν αὐτὴν ὑπόδειξιν ἀκολουθῶν, ὁ ἱερεὺς τοῦ Νοσοκομείου γίνεται μιμητὴς Ἐκείνου, ἐπισκεπτόμενος καὶ θέτων τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀσθενῶν. Πόσῃν χαρὰν, ἐλπίδα, φῶς Χριστοῦ χύνει εἰς τὰς ταλαιπώρους ψυχὰς τῶν ἀσθενῶν! Καὶ με πόσῃν εὐγνωμοσύνην θὰ ἀτενίσουν τὸ πρόσωπόν του οἱ ἀσθενεῖς, οἱ εὐεργετηθέντες ὑπὸ τοῦ Κυρίου δι' αὐτοῦ!

φορά βρίσκομε τούς ὄρους στήν σημερινή των μορφή και ἔννοια. «Μικρά εἴσοδος» ὀνομάζεται ἡ εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου και «μεγάλη εἴσοδος» ἡ εἴσοδος τῶν τιμίων δώρων. Ἀπό τήν Διάταξι τοῦ Φιλοθέου εἰσήχθησαν οἱ ὄροι και στά λειτουργικά μας κείμενα.

Ἀπό τήν μεταγενεστέρα εἰσαγωγή τῶν δύο αὐτῶν ὄρων μπορεῖ νά ἐρμηνευθῆ και ὁ λόγος για τόν ὁποῖον χρησιμοποιήθηκαν τά δύο αὐτά ἐπίθετα για νά διασταλῆ ἡ μία ἀπό τήν ἄλλη. Ἀρχικῶς, ὅπως εἶδαμε, εἴσοδος ὀνομάζετο μόνο ἡ σημερινή «μικρά εἴσοδος», γιατί μόνο αὐτή ὑπῆρχε. Ἦταν δέ πράγματι εἴσοδος, ὄχι ἀπλῶς ὅπως σήμερα μόνο τῶν λειτουργῶν στό θυσιαστήριο, ἀλλά εἴσοδος στόν ναό κλήρου και λαοῦ ἐν πομπῇ. Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁμιλεῖ χαρακτηριστικά γι' αὐτήν: «ἡ πρώτη εἰς τήν ἁγίαν ἐκκλησίαν τοῦ ἀρχιερέως κατά τήν ἱεράν σύναξιν εἴσοδος... Ἡ τοῦ λαοῦ σὺν τῷ ἱεράρχῃ... εἰς τήν ἐκκλησίαν εἴσοδος». Τό βάρος δὲν ἔπεφτε στό Εὐαγγέλιο, γι' αὐτό και δὲν ἐλέγετο «εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου» ἀλλά «μετά τοῦ Εὐαγγελίου». Τό Εὐαγγέλιο ἐφέρετο μόνον ὅταν ἐπρόκειτο νά ἀναγνωσθῆ κατά τήν σύναξι εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα. Ἡ μεταφορά του ἐγένετο για τεχνικούς καθαρῶς λόγους, ἐπειδὴ δηλαδή αὐτό εὐρίσκετο στό σκευοφυλάκιο ἢ διακονικό, πού ἦταν στό αἶθριο ἐξῶ ἀπό τόν κυρίως ναό. Ἐκεῖ ἐνεδύοντο οἱ ἱερεῖς τὰ ἄμφιά των, ἐπαιρναν τό Εὐαγγέλιο, ἀνπροεβλέπετο ἀνάγνωσί του, και κλῆρος και λαός εἰσήρχοντο ἐν λιτανείᾳ στόν ναό. Πρὸ τῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἀνεγινώσκετο ἡ εὐχή τῆς εἰσόδου και ἠὺλογεῖτο ἡ πύλη, ἡ «εἴσοδος τῶν ἁγίων», δηλαδή ἡ εἴσοδος τοῦ ναοῦ (αὐτό εἶναι τό πιθανώτερο νόημα τῆς εὐλογίας «Εὐλογημένη ἡ εἴσοδος τῶν ἁγίων σου...»). Σέ μία παλαιά εὐχή τῆς εἰσόδου, παλαιότερα ἀπό τήν σημερινή, πού σώζεται στό ἀρχαιότερο βυζαντινὸ Εὐχολόγιο, τὸν Βαρβερινὸ κώδικα 336 τοῦ Η' αἰῶνος, στήν λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου, γίνεται σαφῆς ὑπαινιγμὸς στήν εἴσοδο κλήρου και λαοῦ, ὀλοκλήρου δηλαδή τῆς ἐκκλησίας στόν ναό: «Εὐεργέτα και τῆς κτίσεως πάσης δημιουργέ, πρόσδεξαι προσιοῦσαν τήν ἐκκλησίαν...». Περίπου ἡ ἴδια εὐχή με τὸν ἴδιο ὑπαινιγμὸ ὑπάρχει στήν ἴδια θέσι και στήν λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. Κανεῖς ὅμως ὑπαινιγμὸς δὲν ὑπάρχει για τό Εὐαγγέλιο οὔτε στήν εὐχή αὐτή οὔτε στήν σημερινή «Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ καταστήσας ἐν οὐρανοῖς...». Ἡ δευτέρα αὐτή εὐχή προϋποθέτει μεταγενεστέρα ἐξέλιξι τῆς λειτουργίας. Ὁ λαός δηλαδή εἰσήρχετο, ὅπως και σήμερα, ἐνωρίτερα στήν ἐκκλησία και ὁ ἱερεὺς προετοίμαζε τήν πρόθεσι κατά τήν ψαλμωδία τῶν δύο πρώτων ἀντιφώνων τῆς λειτουργίας. Ἡ εἴσοδος δὲ αὐτή ἐγένετο ἀπό μόνους πιά τούς ἱερεῖς στό βῆμα με τό Εὐαγγέλιο για

νά γίνη ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀναγνωσμάτων, τὸ διδακτικὸ δηλαδὴ μέρος τῆς λειτουργίας. Ἡ πράξις αὐτὴ διετηρήθη στὴν ἀρχιερατικὴ λειτουργία. Τότε γιὰ πρώτη φορά εἰσέρχεται ὁ ἀρχιερεὺς στὸ ἱερό γιὰ νὰ καταλάβῃ τὴν θέσι τοῦ μαζι μετὸν κλῆρο στὸ σύνθρονο, ἀπὸ ὅπου παρακολουθοῦσαν τὰ ἀναγνώσματα καὶ τὸ κήρυγμα. Ἡ νεωτέρα εὐχὴ κάμνει λόγο γιὰ μόνη τὴν εἴσοδο τοῦ κλήρου ὄχι στὸν ναό, ἀλλὰ στὸ βῆμα. Ἡ εὐλογία δὲν ἀπευθύνεται πιά πρὸς τὴν βασιλικὴ πύλη τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὴν ὠραία πύλη τοῦ ἱεροῦ. Ἀκόμη καὶ στὴν νεωτέρα αὐτὴ ἐποχὴ ὁ ὄρος εἴσοδος κυριολεκτεῖται μόνο στὴν εἴσοδο αὐτὴ στὸ ἱερό. Ἦταν ἀκόμη εἴσοδος τοῦ κλήρου «μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου» καὶ ὄχι εἴσοδος «τοῦ Εὐαγγελίου».

Γιὰ τὴν μεταφορὰ τῶν δώρων δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο ἀρχικῶς, καθὼς εἶδαμε, ὁ ὄρος «εἴσοδος», γιὰτὶ δὲν ἐπρόκειτο κἀν περὶ εἰσόδου. Ἡ μεταφορὰ ἐγένετο κατὰ ἀπλούστατο τρόπο ἀπὸ μόνους τοὺς διακόνους, ποὺ διάλεξαν ἀπὸ τίς πολλές προσφορὰς τὰ κατάλληλα γιὰ τὴν θυσία δῶρα καὶ τὰ μετέφεραν στὸ θυσιαστήριον, ὅπου τὰ ὑπεδέχετο, ὅπως καὶ σήμερα, ὁ ἐπίσκοπος. Βραδύτερον, δηλαδὴ κατὰ τὸν 3' αἰῶνα, ἡ προσφορὰ τῶν δώρων ἤρχισε νὰ γίνεταί με μεγάλη λαμπρότητα. Ἐλάμβαναν μέρος σ' αὐτὴν οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ κατώτερος κλῆρος καὶ ὁ αὐτοκράτωρ μετὴν ἀκολουθία του. Ἐγένετο δηλαδὴ σωστὴ λιτανεία. Ὁ ἀρχιερεὺς ἔμεινε ὅμως στὴν παλαιὰ του θέσι, πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὑπεδέχετο ἐκεῖ τὰ τίμια δῶρα, τὴν προσφορὰ τῆς ἐκκλησίας. Ἐξ ἄλλου στίς ἀρχιερατικὰς λειτουργίας αὐτὸς εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν λειτουργός. Τότε ἀνεζητήθη καὶ ὄνομα γιὰ τὴν πομπὴ αὐτὴ καὶ ὠνομάσθη, ὅπως καὶ ἡ πρώτη, «εἴσοδος», «μεγάλη» ὅμως λόγῳ τῆς λαμπρότητός της ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν «πρώτη», τὴν «μικρά», ποὺ εἶχε χάσει, ἐν συγκρίσει μάλιστα μετὴν δευτέρα, τὴν ἀρχικὴ τῆς μεγαλοπρέπειας μαζι μετὸν πρακτικὸ τῆς σκοπῆς. Ἦδη οἱ ἱερεῖς εὕρισκοντο καὶ πρὸ ἀκόμη τῆς εἰσόδου αὐτῆς στὸ βῆμα, τὸ δὲ Εὐαγγέλιον ἦταν ἤδη τοποθετημένο καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου στὴν ἀγία τράπεζα. Ἐμεινε ὅμως σὰν λιτανευτικὴ πομπὴ καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦταν πιά πραγματικὴ εἴσοδος τῶν ἱερέων στὸ βῆμα, ὅπως πρὶν, ὁ τόνος ἔπεσε στὸ Εὐαγγέλιον, ἔγινε «εἴσοδος» ὄχι πιά «μετὰ» ἀλλὰ «τοῦ Εὐαγγελίου», «μικρά» δὲ γιὰτὶ δὲν εἶχε τὴν λαμπρότητα τῆς «μεγάλης».

Οἱ συμβολισμοί, ποὺ ἐδόθησαν στὰς δύο εἰσόδους, ἦλθαν σὲ μεταγενεστέρᾳ ἐποχὴ νὰ ἐπικυρώσουν καὶ νὰ δικαιολογήσουν τὴν ἀπλότητα τῆς πρώτης ἐναντι τῆς λαμπρότητος τῆς δευτέρας. Ἐτσι ἡ μικρὰ εἴσοδος παρουσιάζεται ὡς εἰκονίζουσα «τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου ἀνάδειξιν» τοῦ Κυρίου (Σωφρόνιος, Θεόδωρος Ἀντίδων) ἢ τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον (Μά-

Ἱεροὶ διαλογισμοὶ

ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

Ἡ διπλῆ εὕρεσις.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης σημειώνει ὅτι ὁ Ἰησοῦς β ρ ἦ κ ε τὸν Φίλιππο κι' ὕστερα ὁ Φίλιππος β ρ ἦ κ ε τὸν Ναθαναὴλ καὶ τὸν κάλεσε κοντὰ στὸν Χριστό. Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο γίνεται μὲ μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ αὐτὲς «εὕρεσεις». Ὁ ἄνθρωπος εἶτε βρίσκεται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν Θεό, εἶτε βρίσκεται ἀπὸ ἓνα ἄλλο συνάνθρωπό του καὶ κατακτᾶται ἀπὸ τὸ φῶς καὶ τῆ δύναμη τῆς θείας χάριτος. Ὑπάρχουν λοιπὸν δυὸ κατηγορίες εὕρεσεως ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀπ' εὐθείας καὶ αὐτὴ ποὺ γίνεται μὲ μέσο καὶ ὄργανο τοῦ Θεοῦ τὸν πιστὸ καὶ ἀναγεννημένον ἄνθρωπο.

Τὰ ἀπλωμένα χέρια τοῦ Χριστοῦ.

«Ἦπλωσας τὰς παλάμας καὶ ἦνωσας τὰ τὸ πρὶν διεστῶτα», ψάλλει ἡ Ἐκκλησία στὸν ἐσταυρωμένο Κύριο. Ἀνοίγοντας τὰ χέρια του ὁ Χριστὸς πάνω στὸν Σταυρό, ἔνωσε τὸν Θεὸ μὲ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ ἢ παρακοὴ τῶν πρωτοπλάστων τοὺς εἶχε χωρίσει. Μὲ τὴ θυσία τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ του, ὁ Πατὴρ ξανάκανε δικό του τὸ ἀνθρώπινο γένος. Ἡ ἀπόστασις, ἀκάλυπτη ἀπὸ τὴ με-

---

ξιμος) ἢ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν εἴσοδον εἰς τὸν κόσμον καὶ τὴν εἰς τὸν Ἰορδάνην ἀνάδειξιν (Γερμανὸς) ἢ «τὴν ἀνάδειξιν τοῦ Κυρίου... ὅτε ἤρξατο φαίνεσθαι» (Καβάσιλας) ἢ τέλος τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀνάληψιν (Συμεών). Ἀντιθέτως ἡ μεγάλη εἴσοδος συνδέεται, κατὰ τοὺς ἰδίους βυζαντινοὺς ἐρμηνευτὰς τῆς θείας λειτουργίας, πρὸς ἐνδοξότερα καὶ ἱερώτερα γεγονότα· τὴν εἰς τὸν κόσμον «διαγωγὴν» τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς ταφῆς του (Σωφρόνιος) ἢ τὴν θριαμβευτικὴν εἴσοδον εἰς Ἱεροσόλυμα (Σωφρόνιος, Γερμανὸς, Θεόδωρος Ἀνδίδων, Καβάσιλας) ἢ τὴν ἐκφορὰν τοῦ σώματός του (Γερμανὸς) ἢ τέλος τὴν φοβερὰν καὶ ἐνδοξὸν δευτέραν παρουσίαν του (Συμεών).

Ἀπὸ ὅσα γράψαμε ἔγινε, νομίζω, φανερό, ὅτι οἱ ὄροι «μικρὰ» καὶ «μεγάλῃ», ποὺ χαρακτηρίζουν σήμερα τὰς εἰσόδους τῆς θείας λειτουργίας, ὀφείλονται ὄχι στὴν σπουδαιότητα τῶν ἐκάστοτε μεταφερομένων (Εὐαγγέλιον — Χριστὸς, δῶρα — ἀντίτυπα), ἀλλὰ στὴν ἱστορικὴ διαμόρφωσι καὶ ἐξέλιξι τῶν εἰσόδων αὐτῶν.

ταπτωτική πραγματικότητα, εκμηδενίσθηκε χάρις στὰ ἀπλωμένα χέρια τοῦ Ἰησοῦ, πού ἔγιναν ὁ κρίκος τῆς θείας ἀγάπης. Αὐτὰ τὰ χέρια, καθηλωμένα στὴν ἐγκάρσια κεραία τοῦ ξύλου, ἔγιναν καὶ μένουν ἡ σύνδεσή μας μὲ τὸν Θεὸ Πατέρα.

Ἡ πρὶν ἀπὸ τὴν ἁμαρτία λύπη.

Ἡ Γραφή ἀναφέρει ὅτι ὁ Κάϊν εἶχε γίνει σκυθρωπὸς καὶ περίλυπος ἀφ' ὅτου συνέλαβε τὴν ἰδέα νὰ θανατώσῃ τὸν ἀδελφό του Ἄβελ. Ἡ ἁμαρτία φέρνει τὴ λύπη ὄχι μονάχα ἀφοῦ συντελεσθῆ, ἀλλὰ ἤδη καθὼς κυφορεῖται. Προκαλεῖ ἔγνοια, φόβο, ἀγωνία, ἓνα σωρὸ ἄλλα συγγενῆ συναισθήματα, ὅλα συντριπτικά, στυγνά. Καὶ τότε συμβαίνει ἓνα ἀπὸ τὰ δύο. Ἡ ὁ ἄνθρωπος, παραδομένος στὸ πάθος του, κατορθώνει νὰ τὰ ξεπεράσῃ καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἁμαρτία ἢ τρομάζει ἀπ' αὐτὰ, τὰ νοιώθει σὰν ἀβάσταχτο ἔλεγχο καὶ ἀνανήφει, παρατῶντας τὴν πραγματοποίησιν τοῦ κακοῦ πού λόγιασε νὰ κάνῃ. Καὶ ἡ ἴδια ἡ ἁμαρτία, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, μᾶς διδάσκει, εἴτε μὲ τὶς πικρὲς συνέπειές της εἴτε καὶ μὲ τὰ προδρομικά της συναισθήματα, νὰ μείνουμε στὴν ἀρετὴ ἢ νὰ γυρίσουμε σ' αὐτὴ, ἂν τὴν παρατήσαμε.

Ὁ «᾽Ων».

Ὅλα μποροῦν νὰ ἀλλάξουν ἢ νὰ πάσουν νὰ ὑπάρχουν. Ὁ,τι μᾶς στηρίζει καὶ μᾶς χαροποιεῖ σ' αὐτὸν τὸν κόσμον, ἀγαθὰ, δόξα, ἀγαπημένοι καὶ χρήσιμοι ἄνθρωποι, μποροῦν νὰ ἀλλάξουν σὲ φτώχεια, καταφρόνια, διωγμὸ. Σὲ ὅποιανδήποτε ὁμως περίπτωσιν, δὲν εἴμαστε μόνοι. Ὁλόκληρος ὁ Θεὸς, ἀναλλοίωτος στὴν ἀγάπη καὶ τὴ δύναμή του, μᾶς ἀπομένει. Αὐτὸς εἶναι ὁ «᾽Ων», ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν ἀλλάξῃ, ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν χαθῆ γύρω μας. Ἄρκεῖ ἐμεῖς νὰ μὴ τὸν ἀποχωρισθοῦμε, πέφτοντας στὴν ἀπόγνωσιν.

«Ἐκ βαθέων».

«Ἐκ βαθέων» βγαίνει ἡ κραυγὴ τοῦ Ψαλμοδοῦ πρὸς τὸν Κύριον. «Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε!» Στὰ βάθη τοῦ εἶναι μας πρέπει νὰ ἔχη τὴν πηγὴ τῆς ἡ προσευχῆς, εἴτε δοξολογία εἶναι, εἴτε εὐχαριστία, εἴτε ἰκασία. Νὰ εἶναι δηλαδὴ σὰν ἓνα δέντρο μὲ βαθιεῖς ρίζες καὶ γι' αὐτὸ τὸν λόγο πολύχυμο καὶ στερεό. Ἔτσι θὰ καρποφορῇ. Καὶ ἔτσι οἱ ἄνεμοι τῶν θλίψεων καὶ τῶν δοκιμασιῶν δὲν θὰ τὴν σπάσουν, ὅπως λέγει κάπου ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος.

«Ἐρχου καὶ ἴδε».

Ἡ πίστις εἶναι μιὰ κίνησις καὶ μιὰ κατάκτησις. Πρέπει νὰ κινήθῃ κανεὶς πρὸς τὸν Χριστό, γιὰ νὰ βρῆ κοντὰ του τὴν ἀλή-

θεια πού διψᾷ. Σὰν περιεχόμενο γνώσεως, ἡ πίστη εἶναι κάτι πού δίνεται στὸν ἄνθρωπο, ἀφοῦ προηγουμένως ἡ καρδιά του, χωρὶς νὰ ἔχη ὄλο αὐτὸ τὸ περιεχόμενο, ἀλλὰ ἓνα μέρος του, ἀρκετὸ νὰ τὴν ἐλύσει, κἀνὴ τὴν ἐκλογή της καὶ ὀδεύσει πρὸς τὸν Χριστό. Γι' αὐτὸ ἡ πρόσκληση τοῦ Χριστοῦ ἢ τῶν ἀποστολικῶν του ὀργάνων ἐκφράζεται μέσα στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου μ' αὐτὲς τὶς λέξεις: « Ἐρχου καὶ ἴδε». Τὸ «ἔρχου» ἀντιστοιχεῖ στὴν ἐκλογή καὶ τὴν κίνηση, πού εἶναι ἡ πρώτη φάση τῆς πίστεως. Τὸ «ἴδε» στὴν κατάκτηση ὄλου τοῦ περιεχομένου τῆς εὐαγγελικῆς ἀλήθειας.

Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος.

Στὸν Ἰωσήφ καὶ τὸν Νικόδημο, καταλογίζουμε συνήθως δειλία πρὶν ἀπὸ τὴ Σταύρωση, μιὰ κι' ὅσο ἦταν ἀκόμα καιρὸς δὲν τόλμησαν νὰ φανερώσουν ὅτι ἦταν μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἔτσι, τὴν «τόλμη» τους μετὰ τὴ Σταύρωση, ὅταν πῆγαν καὶ ζήτησαν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἀπὸ τὸν Πιλάτο γιὰ νὰ τὸ ἐνταφιάσουν, τὴν ὑποτιμᾷμε. Ἄν κυττάξουμε ὅμως καλύτερα τὴν περίπτωσή τους, θὰ βγάλουμε τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἀνώφελος πρακτικὰ ἡρώϊσμός τους μετὰ τὴ Σταύρωση στάθηκε μεγαλύτερης ἀξίας ἀπὸ ἐκεῖνον πού θὰ ἔδειχναν πρὶν καὶ δὲν τὸν ἔδειξαν. Διότι χωρὶς κανένα ὄφελος ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Σωτῆρος, ἀλλὰ μονάχα γιὰ νὰ τοῦ ἀποδείξουν τὰ αἰσθήματά τους, ἐκτέθηκαν σὲ κίνδυνο γιὰ χάρι του.

Τὸ νοητὸ ἀμόνι.

Ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος παρομοιάζει τὸν χριστιανὸ μὲ ἀμόνι πού χτυπιέται, ἀλλὰ μένει ἀμετακίνητο. Τὰ πλήγματα τῶν δοκιμασιῶν τὰ ὑπομένει μὲ καρτερία, ἐδραῖος στὴν πίστη, στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Δὲν φυγομαχεῖ μὲ τὶς θλίψεις, δὲν ξεστρατίζει ἀπ' αὐτὸ τὸ θέλημα, παίρνοντας τοὺς αἰσχροὺς δρόμους τῆς λιποταξίας ἢ τῶν συμβιβασμῶν. Ὅλα ὅσα ἔρχονται κατεπάνω του τὰ ὑπομένει ὄχι γιὰτι εἶναι ἀναίσθητος, ἀλλὰ γιὰτι ξέρει ὅτι ὁ Θεὸς τὰ ἐπιτρέπει γιὰ τὸ καλὸ του. Δὲν ὑπομένει λοιπὸν αὐτά, ἀλλὰ τὸν ἴδιο τὸν Θεό, τὸν ἀγαπημένο του Κύριο, μὲς ἀπ' αὐτά, κατὰ τὸ γραφικὸ ρητό: « Ὑπέμεινά σε, Κύριε». Ἡ ὑπομονὴ στὶς θλίψεις εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ βέβαιες ἀποδείξεις ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει ἀληθινὴ πίστη καὶ πραγματικὴ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Ἱερώνυμος ἀπέστειλε πρὸς τὴν ἐρίτιμον κ. Δέσποιναν Λινάρδου τὴν ὑπ' ἀριθ. 870/69 εὐχαριστήριον ἐπιστολήν, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἐρίτιμος κ. Λινάρδου,

Ἡ εἰς ποσὸν μικρά, ἀλλ' εἰς θυσίαν ἀνυπολογίστως μεγάλη προσφορά Ὑμῶν ὑπὲρ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ «Τάματος» τῶν κατὰ χάριν καὶ ἔλεος Θεοῦ πρωτεργατῶν τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν, καθ' ὅτι ὡς καὶ ἡ τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐπαινεθεῖσα χήρα, οὕτω καὶ Ὑμεῖς ἐκ τοῦ ὑστερήματος Ὑμῶν πανθ' ὅσα εἴχετε ἐβάλατε ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ ὀνόματος τοῦ Σωτῆρος, συνεκίνησεν ἡμᾶς βαθέως. Ὅθεν, Συνοδικῇ ἐξουσιοδοτήσει, ἀποστέλλοντες Ὑμῖν ἐσωκλειστως τὴν εἰθισμένην ἀπόδειξιν, ἐκφράζομεν Ὑμῖν τὰς θερμοτάτας εὐχαριστίας ἡμῶν, εὐλογίας δ' Ὑμᾶς καταστέφοντες, ἐπευχόμεθα Ὑμῖν πλουσίαν τὴν χάριν παρὰ τοῦ Ἀναστάντος Σωτῆρος Χριστοῦ.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος».

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Τ.Α.Κ.Ε.

Ὑπὸ τοῦ TAKE ἐχορηγήθησαν συντάξεις εἰς τοὺς κάτωθι ἐφημερίους:

Αἰδεσιμώτατον Ἀμαραντίδην Διονύσιον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.832 — Πρεσβυτέραν Παπαϊωάννου Ἀλεξάνδραν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.056. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 24.101. — Πρεσβυτέραν Κίτσ(ι)οῦ Εὐδοκίαν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πρεβέζης, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.056. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 10.622. — Αἰδεσιμώτατον Σαλατᾶν Σπυρίδωνα, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κορινθίας, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.550. — Αἰδεσιμώτατον Ρέμβον Νικόλαον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἱερισσοῦ, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.120. — Αἰδεσιμώτατον Κοράκην Εὐστράτιον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.882. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 71.836. — Πρεσβυτέραν Παπαθανασοπούλου Ἐλένην, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πατρῶν, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1056. — Αἰδεσιμώτατον Μουντζούρη Κων/νον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γόρτυνος, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2010. — Αἰδεσιμώτατον Καρακωνῆν Νικόλαον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φθιώτιδος, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.123. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 82.775. — Πρεσβυτέραν Σακελλαρίου Παναγιώταν, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.360. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 81.738. — Αἰδεσιμώτατον Παπαγεωργίου Κωνσταντῖνον, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.277. — Αἰδεσιμώτατον Παπαπαναγιώτου Σεραφείμ, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θηβῶν, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.550. Ἐφ' ἀπαξ 85.325. — Ἱεροψάλτην Μπό-

γ ρ η ν Ἀ ν δ ρ έ α ν, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Σύνταξις δρχ. 1251. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 18.741. — Αἰδεσιμώτατον Σ τ α σ ι ν ό π ο υ λ ο ν Γ ε ώ ρ γ ι ο ν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πειραιῶς, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.832. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 79.684. — Πρεσβυτέραν Κ ο ρ δ ᾶ Ἀ ρ χ ο ν τ ῶ, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πατρῶν, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.298. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 98.669. — Αἰδεσιμώτατον Ο ἰ κ ο ν ό μ ο υ Ἡ λ ί α ν, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Α' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 3.205. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 132.009. — Αἰδεσιμώτατον Π α γ ώ ν η ν Β α σ ί λ ε ι ο ν ἢ Μ ᾶ ρ κ ο ν, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Β' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.760. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 104.882. — Αἰδεσιμώτατον Κ α ρ α χ ᾶ λ ι ο ν Ν ι κ ό λ α ο ν, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.123. — Πρεσβυτέραν Κ ύ ρ ο υ Ε ὑ δ ο ξ ί α ν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φλωρίνης, Β' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.056. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 21.602. — Αἰδεσιμώτατον Λ ι β ᾶ ν η ν Σ τ α ῦ ρ ο ν, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.832. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 84.267. — Αἰδεσιμώτατον Ρ ό ζ ο ν Ν ι κ ό λ α ο ν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κεφαλληνίας, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.832. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 90.475. — Αἰδεσιμώτατον Μ ο υ σ τ ᾶ κ α ν Χ ρ υ σ ό σ τ ο μ ο ν - Γ ε ώ ρ γ ι ο ν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου, Α' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.544. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 102.286. — Πρεσβυτέραν Κ α ρ α γ ι ᾶ ν ν η Ἐ λ έ ν η ν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πρεβέζης, Β' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.056. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 30.221. — Αἰδεσιμώτατον Μ ι κ ε λ ᾶ κ η ν Ἐ μ μ α ν ο υ ἦ λ, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γόρτυνος, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.832. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 88.150. — Αἰδεσιμώτατον Π α π α γ ε ω ρ γ ί ο υ Χ α ρ ᾶ λ α μ π ο ν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θηβῶν, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.752. — Αἰδεσιμώτατον Κ ο ν τ ζ ι α λ ἦ ν Ἀ ν δ ρ έ α ν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κερκύρας, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.832. — Αἰδεσιμώτατον Τ ζ α β έ λ λ α ν Π α ν τ ε λ ε ἦ μ ο ν α, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.923. — Αἰδεσιμώτατον Ἀ ν α σ τ α σ ό π ο υ λ ο ν Θ ε μ ι σ τ ο κ λ ἦ ν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Τρίκκης, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.410. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 88.150.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κων. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Συμπόσιον Πατέρων - Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ Α'. — Ἐπίκαιρα. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ λεγομένη «Λειτουργία τοῦ ἁγ. Πέτρου». — Ἰωάννου τῆς Κρονστάδης, Σκέψεις γιὰ τὴν Ὀρθόδοξο Λατρεία. Μετάφρασις Ἀρχιμ. Μελετίου Καλαμαρά. — Τὰ νέα Ἰδρύματα τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοὺς Κληρικούς. — Πρωτοπρεσβ. Ἐλευθερίου Πετρίτσοπούλου, Ὁ ἱερεὺς τοῦ νοσοκομείου. — Φ., Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Βασ. Μουστάκη, Στὸ περιθώριον τῆς Ἀγίας Γραφῆς. — Εὐχαριστήριος ἐπιστολή. — Εἰδήσεις τοῦ TAKE.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰαοῦ 1, Ἀθηναί.